

Ideologie

A KOMUNIKACJA PIŚMIENNA

Międzynarodowa konferencja naukowa

Ideologies

AND WRITTEN COMMUNICATION

International Scientific Conference

**Program / Programme
Abstrakty / Abstracts**

Institut Nauk o Informacji i Mediach
Uniwersytet Wrocławski /
Institute of Information and Media Studies
of University of Wrocław

17-18 listopada 2022 / November 17th-18th, 2022
(on-line)

Konferencja pod patronatem
„Roczników Bibliotecznych.
Czasopisma poświęconego kulturze książki
i komunikacji piśmiennej”

<http://rocznikibiblioteczne.ibi.uni.wroc.pl/>

Instytut Nauk o Informacji i Mediach
Uniwersytet Wrocławski
pl. Uniwersytecki 9/13
50-137 Wrocław
www.ibi.uni.wroc.pl

Spis treści / Contents

Cele i założenia / Goals and assumptions	... 5
Rada Naukowa Konferencji / Conference Program Committee	... 7
Komitet Organizacyjny / Organising Committee	... 8
Program / Programme	... 9
Abstrakty / Abstracts	
Piotr Aptacy: Fake news – ideologizacja fałszu / Fake news – the ideologization of falsehood	... 13
Wiesław Babik: Ideologie jako narzędzia manipulowania informacją społeczną w świetle ekologii informacji / Ideologies as tools for manipulating social information in the light of the ecology of information	... 14
Małgorzata Bańkowska: Od romantyzmu do faszystwu. Program ideowy tygodnika literacko-społecznego „Pion” (1933–1939) / From Romanticism to fascism: The ideological program of the literary and social weekly Pion (1933–1939)	... 15
Paweł Bernacki: Pornografia pod woalką grozy. O ideologii horroru ekstremalnego / Pornography under the veil of horror: On the ideology of extreme horror	... 17
Igor Borkowski: Duchowość zapisana. Narzędzia formacji zakonnej jako przykład pozytywnego wartościowania komunikacji pisanej / Spirituality written down: Tools of religious formation as an example of a positive evaluation of written communication	... 18
Idan Breier: Oblężenie, komunikacja i ideologia. Psychologiczna wojna Asyrii i Rzymu z Jerozolimą / Siege, communication and ideology: The psychological war of Assyria and Rome against Jerusalem	... 20

Agnieszka Chamera-Nowak: „Autentyczna interpretacja”. (Nie)przestrzeganie prawa autorskiego i konwencji międzynarodowych w stosunku do wydawców i twórców w czasie stalinizmu w świetle materiałów CUWPGiK./ "Authentic Interpretation": (In)observance of the copyright law and international conventions towards publishers and writers during Stalinism in the light of materials of the Central Office of Publishing, Graphic Industry and Bookselling	... 21
Anna Cisło: Ideologia a kultura piśmienna w Wolnym Państwie Irlandzkim (Saorstát Éireann, 1922–1937) / Ideology and written culture in the Irish Free State (Saorstát Éireann, 1922–1937)	... 23
Agnieszka Dytman-StasieŃko: Technologie oporu w walce z cenzurą w Polsce w latach 70. i 80. XX w. / Technologies of resistance in fighting against the censorship in Poland in the 1970s and 1980s	... 24
Aneta Firlej-Buzon: Przyjaźń w obozie socjalistycznym na podstawie druków ulotnych publikowanych przez TPPR na Dolnym Śląsku w latach 1945–1948 / Friendship in the socialist camp: On the basis of ephemera published by the Polish-Soviet Friendship Society in Lower Silesia, 1945–1948	... 25
Zdzisław Gębołyś: W cieniu swastyki. Biblioteki oświatowe mniejszości niemieckiej w II Rzeczypospolitej po dojściu Hitlera do władzy / In the shadow of the swastika: Educational libraries of the German minority in the Second Polish Republic after Hitler's rise to power	... 27
Anna Gruca: Treści patriotyczne w drukowanych dedykacjach w książce XIX-wiecznej / Patriotic content in printed dedications in nineteenth-century books	... 28
Justyna Harbanowicz: Ideologia socjalistyczna w miesięczniku „Ty i Ja” (1960–1973) / Socialist ideology in the monthly Ty i Ja, 1960–1973	... 29
Larysa Holovata: Czasopisma literackie i artystyczne uchodźstwa ukraińskiego (w drugiej połowie lat czterdziestych XX wieku): wymiar ideologiczny / The literary and artistic periodicals of Ukrainian refugees (the second part of the 1940s): the distinctiveness of ideological platforms	... 30

Ewa Jabłońska-Stefanowicz, Małgorzata Korczyńska-Derkacz: „Są mury, których się nie da przeskoczyć”. Cenzura w wydawnictwie Ossolineum w latach 70. i 80. XX w. / “There are walls that cannot be jumped over”: Censorship in the Ossolineum publishing house in the 1970s and 1980s	... 32
Bożena Koredczuk: Bibliotekoznawstwo versus bibliologia. Ideologiczne aspekty tworzenia nazw instytucji książki i bibliotek w II połowie XX wieku w Polsce/ Library science versus bibliology: Ideological aspects of creating names of book institutions and libraries in Poland in the second half of the twentieth century	... 34
Stanisława Kurek-Kokocińska: Ideologia ekologizmu i idea chronienia człowieka w środowisku informacyjnym ekosystemu życia /The ideology of ecologism and the idea of protecting human beings in the information environment of the life ecosystem	... 35
Oksana Levytska: Spuścizna epistolarna Kateryny Bilokur jako świadczenie dyskursu ideologicznego epoki radzieckiej / Kateryna Bilokur's epistolary legacy as a written testimony of the ideological discourse of the Soviet era	... 36
Kristina Lundblad: Typografia i ideologia / Typography and Ideology	... 38
Emiliya Ohar: Wpływ ideologii konsumpcjonizmu na kształtowanie rynku książki dla młodego odbiorcy na przełomie XX i XXI wieku / The influence of the ideology of consumerism on the shaping of the book market for young readers at the turn of the twenty first century	... 40
Tomasz Osiński: Promocja czytelnictwa książek i prasy w działalności Referatu Społecznego Zarządu Okręgowego Państwowych Nieruchomości Ziemskich w Lublinie w latach 1946–1949 / The promotion of reading books and the press in the activity of the Social Department of the District Board of the State Land Properties in Lublin, 1946–1949	... 42
Kamil Piskała: Czerwone katechizmy. Socjalistyczne broszury agitacyjne i ich rola w popularyzacji marksizmu na ziemiach polskich / Red catechisms: Socialist agitation brochures and their role in popularising Marxism in Poland	... 44

Krzysztof Prętki: Rola czasopisma „Zagadnienia Rasy” w kształtowaniu i propagowaniu eugeniki w Polsce w latach 1918–1939 / The role of the periodical Zagadnienia Rasy in shaping and propagating eugenics in Poland, 1918–1939	... 46
Paweł Sarna: Lęki i marzenia „młodzieży wieku atomowego”. Narracje ideologiczne na podstawie tekstów katowickiego tygodnika młodych „Co Dalej” (1957–1958) / Fears and dreams of young adults in the atomic age: Ideological narratives based on the texts published in the Katowice youth weekly Co dalej, 1957–1958	... 48
Sebastian Siembora: Tematyka archeologiczna i jej ideologiczny kontekst w prasie i książce pierwszego ćwierćwiecza PRL. Wstęp do badań / Issues of archaeology and their ideological context in the press and books of the first twenty five years of the Polish People’s Republic: An introduction to research	... 50
Angela Škovierová: Juraj Tesák Mošovský - humanista, którego prace dwukrotnie skazano na zapomnienie / Juraj Tesák Mošovský - a humanist, whose works were forgotten twice	... 52
Bogumiła Staniów: W służbie ideologii. Centralny zakup czasopism i zalecenia dotyczące prenumeraty dla szkół w Polsce w latach pięćdziesiątych XX wieku / In the service of ideology: The centralised purchase of magazines and subscription recommendations for schools in Poland in the 1950s	... 53
Marta Śleziak: Sztrafny. Druki uwikłane w ideologię / Stripes: Prints involved in ideology	... 55
Nadiia Zubko: Element ideologiczny jako czynnik ograniczający w czasach współczesnych import książek przez Ukrainę / The ideological component as a limiting factor of contemporary book imports in Ukraine	... 56

Celem konferencji jest ukazanie roli komunikacji piśmiennej w kształtowaniu, rozwoju i upowszechniania różnych ideologii, oraz wzajemnie – wpływu tychże ideologii na komunikację piśmienną w różnych aspektach i w różnych okresach historycznych, od starożytności po czasy współczesne. Ma to związek z rolą, jaką komunikacja piśmienna odgrywała na przestrzeni wieków w rozpowszechnianiu poglądów ideologicznych. Swoje apogeum zjawisko to osiągnęło w czasach najnowszych, dzięki rozwojowi technik drukarskich i cyfrowych pozwalających na masowe multiplikowanie tekstów, oraz pojawieniu się coraz nowocześniejszych narzędzi komunikowania się. Jednocześnie ideologie, jako systemy wartości i przekonań, służące do całościowego interpretowania i przekształcania świata, wpływały bardzo mocno na rozwój komunikacji piśmiennej, odpowiednio do swoich założeń pozostawiając całkowitą wolność tej komunikacji (ideologie liberalne), względnie dążąc do jej ograniczenia (ideologie totalitarne).

Główne tematy badawcze:

- Stosunek różnych ideologii do komunikacji piśmiennej, występowanie teorii komunikacji piśmiennej w poglądach ideologicznych;
- Wpływ ideologii na komunikację piśmienną, stymulowanie i ograniczanie jej rozwoju;
- Miejsce komunikacji piśmiennej w kształtowaniu się, rozwoju i rozpogowaniu ideologii – znane (i mniej znane) dzieła piśmiennicze promujące rozmaite światopoglądy;
- Komunikacja piśmienna w służbie ideologii władzy;
- Skuteczność i możliwości różnych form i narzędzi komunikacji piśmiennej – zarówno tradycyjnych (książki, prasa, ulotki, plakaty) jak i nowych (Internet: media społecznościowe) – w rozpowszechnianiu poglądów ideologicznych;
- Rola instytucji wytwarzających, gromadzących i upowszechniających komunikaty piśmienne (np. wydawnictwa, biblioteki, redakcje prasowe, redakcje portali internetowych itp.) w kształtowaniu i propagowaniu rozmaitych ideologii.

The aim of the conference is to present the role of written communication in shaping, developing and disseminating various ideologies as well as the influence of these ideologies on various aspects of written communication, observed from ancient to present times. It is related to the role performed by written communication in disseminating ideological views over the centuries. This phenomenon reached its climax in modern times due to the development of printing techniques and digital technologies, which allow to multiply texts, as well as the appearance of more and more modern tools of communication. At the same time, ideologies—which are systems of values and beliefs supporting holistic interpretations and transformations of the world—have had a great influence on the development of written communication, leaving—in line with their assumptions—complete freedom to this communication (liberal ideologies) or limiting it (totalitarian ideologies).

The main conference topics:

- The attitude of various ideologies towards written communication, written communication theories in ideological views;
- The influence of ideologies on written communication, stimulating and limiting its development;
- The role of written communication in shaping, developing and propagating ideologies – well-known (and less well-known) written works promoting various worldviews;
- Written communication in service of the ideology of authority;
- The effectiveness and possibilities of various forms and tools of written communication, both traditional (books, press, leaflets, posters) and new ones (the Internet: social media), in disseminating ideological views;
- The role of the institutions producing, gathering and disseminating written communications (e.g. publishing houses, libraries, press and Internet portals editors etc.) in shaping and propagating various ideologies.

Rada Naukowa Konferencji / Conference Program Committee

prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk

Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jana
Kochanowskiego, Kielce / Department of Journalism and Social Communication,
Jan Kochanowski University of Kielce, Poland

dr hab. Anna Cisko

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski /
Institute of Information and Media Studies, University of Wrocław, Poland

dr hab. Katarzyna Konarska

Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Wrocławski /
Institute of Journalism and Social Communication, University of Wrocław, Poland

dr hab., prof. UW Jacek Puchalski

Wydział Dziennikarstwa i Studiów Bibliologicznych, Uniwersytet Warszawski /
Faculty of Journalism, Information and Book Studies, University of Warsaw,
Poland

dr hab., prof. UP Grzegorz Nieć

Instytut Nauk o Informacji, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji
Narodowej w Krakowie / Institute of Information Science, Pedagogical University
of Krakow, Poland

prof. dr hab. Emiliya Ohar

Katedra PR i Dziennikarstwa, Українська Академія Друкарства, Львів /
Department of PR and Journalism, Ukrainian Academy of Printing, Lviv, Ukraine

prof. Doris Prechel

Uniwersytet Jana Gutenberga w Moguncji, Niemcy /
Johannes Gutenberg University, Germany

prof. dr. Jiří Trávníček

Instytut Czeskiej Literatury, Akademia Nauk Republiki Czeskiej, Praga-Brno /
Institute of Czech Literature, Czech Academy of Sciences, Prague-Brno,
Czech Republic

dr hab. Agnieszka Wandel

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski /
Institute of Information and Media Studies, University of Wrocław, Poland

Komitet Organizacyjny / Organising Committee

prof. dr hab. Maciej Matwijów – kierownik naukowy/Chair

dr Stefan Nowicki – sekretarz / secretary

Institut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski /
Institute of Information and Media Studies, University of Wrocław

Uniwersytet
Wrocławski

**UCZELNIA
BADAWCZA**
INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI

Program / Programme

Czwartek / Thursday (17. 11. 2022)

9.40 Otwarcie konferencji / Conference opening

Dziekan Wydziału Filologicznego / Dean of the Faculty of Letters

dr hab. Arkadiusz Lewicki, prof. UW.

Dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa /

Head of the Institute of Information and Media Studies

dr hab. Aneta Firlej Buzon, prof. UW.

Kierownik naukowy konferencji – prof. dr hab. Maciej Matwijów

10.00-11.30 Sesja 1 / Session 1. Przewodnicząca / Chair:

dr hab. Aneta Firlej-Buzon, prof. UW.

10. 00 dr Idan Breier: Siege, Communication and Ideology: The Psychological War of Assyria and Rome against Jerusalem

10.20 dr Kristina Lundblad: Typography and Ideology

10.40 dr hab. Anna Cisło: Ideology and written culture in the Irish Free State (Saorstát Éireann, 1922–1937)

11.00 prof. dr hab. Wiesław Babik: Ideologie jako narzędzia manipulowania informacją społeczną w świetle ekologii informacji

11.20 dyskusja / discussion

12.00-13.30 Sesja 2 / Session 2. Przewodnicząca / Chair:

prof. dr hab. Emiliya Ohar

12. 00 prof. Larysa Holovata: Literary and artistic periodicals of the Ukrainian refugees (second part of the 1940s): the distinctiveness of ideological platforms

12.20 dr Oksana Levytska: Kateryna Bilokur's Epistolary Legacy as a Written Testimony of the Ideological Discourse of the Soviet Era

12.40 dr Nadiia Zubko: The ideological component as a limiting factor of contemporary book imports in Ukraine

13.00 dr Angela Škovierová: Juraj Tesák Mošovský - humanist, whose works should be forgotten twice

13.20 dyskusja / discussion

**14.00-15.30 Sesja 3 / Session 3. Przewodniczący / Chair:
dr Stefan Nowicki**

- 14.00 prof. dr hab. Igor Borkowski: Duchowość zapisana. Narzędzia formacji zakonnej jako przykład pozytywnego wartościowania komunikacji pisanej
- 14.20 dr hab., prof. UJ Anna Gruca: Treści patriotyczne w drukowanych dedykacjach w książce XIX-wiecznej
- 14.40 dr Kamil Piskala: Czerwone katechizmy. Socjalistyczne broszury agitacyjne i ich rola w popularyzacji marksizmu na ziemiach polskich
- 15.00 dr Marta Śleziak: Sztrafjfy. Druki uwikłane w ideologię
- 15.20 dyskusja / discussion

**16.00-17.50 Sesja 4 / Session 4. Przewodniczący / Chair:
prof. dr hab. Maciej Matwijów**

- 16.00 dr hab., prof. UKW Zdzisław Gębołyś: W cieniu swastyki. Biblioteki oświatowe mniejszości niemieckiej w II Rzeczypospolitej po dojściu Hitlera do władzy
- 16.20 dr hab., prof. UW r. Aneta Firlej-Buzon: Przyjaźń w obozie socjalistycznym na podstawie druków ulotnych publikowanych przez TPPR na Dolnym Śląsku w latach 1945–1948
- 16.40 dr hab., prof. UW r. Bożena Koredczuk: Bibliotekoznawstwo versus bibliologia. Ideologiczne aspekty tworzenia nazw instytucji książki i bibliotek w II połowie XX wieku w Polsce
- 17.00 mgr Sebastian Siembora: Tematyka archeologiczna i jej ideologiczny kontekst w prasie i książce pierwszego ćwierćwiecza PRL. Wstęp do badań
- 17.20 dr Tomasz Osiński: Promocja czytelnictwa książek i prasy w działalności Referatu Społecznego Zarządu Okręgowego Państwowych Nieruchomości Ziemijskich w Lublinie w latach 1946–1949
- 17.40 dyskusja / discussion

Piątek / Friday (18.11.2022)

**9.30-11.00 Sesja 5 / Session 5. Przewodnicząca / Chair:
dr hab. Bożena Koredczuk, prof. UW**

- 9.30 prof. dr hab. Bogumiła Staniów: W służbie ideologii. Centralny zakup czasopism i zalecenia dotyczące prenumeraty dla szkół w Polsce w latach pięćdziesiątych XX wieku
- 9.50 dr hab. Agnieszka Chamera-Nowak: „Autentyczna interpretacja”. (Nie)przestrzeganie prawa autorskiego i konwencji międzynarodowych w stosunku do wydawców i twórców w czasie stalinizmu w świetle materiałów CUWPGiK
- 10.10 dr Ewa Jabłońska-Stefanowicz, dr hab. Małgorzata Korczyńska-Derkacz: „Są mury, których się nie da przeskoczyć”. Cenzura w wydawnictwie Ossolineum w latach 70. i 80. XX wieku
- 10.30 dr Agnieszka Dytman-Stasieńko: Technologie oporu w walce z cenzurą w Polsce w latach 70. i 80. XX wieku
- 10.50 dyskusja / discussion

**11.30-13.00 Sesja 6 / Session 6. Przewodniczący / Chair:
dr hab. Grzegorz Nieć, prof. UP**

- 11.30 dr Małgorzata Bańkowska: Od romantyzmu do faszyzmu. Program ideowy tygodnika literacko-społecznego „Pion” (1933–1939)
- 11.50 dr Krzysztof Prętki: Rola czasopisma „Zagadnienia Rasy” w kształtowaniu i propagowaniu eugeniki w Polsce w latach 1918–1939
- 12.10 dr hab., prof. UŚ Paweł Sarna: Lęki i marzenia „młodości wieku atomowego”. Narracje ideologiczne na podstawie tekstów katowickiego tygodnika młodych „Co Dalej” (1957–1958)
- 12.30 dr Justyna Harbanowicz: Ideologia socjalistyczna w „Ty i Ja” (1960–1973)
- 12.50 dyskusja / discussion

**13.30-15.00 Sesja 7 / Session 7. Przewodnicząca / Chair:
dr hab. Katarzyna Konarska**

- 13.30 dr Piotr Aptacy: Fake news – ideologizacja fałszu
- 13.50 dr hab., prof. UŁ Stanisława Kurek-Kokocińska: Ideologia ekologizmu i idea chronienia człowieka w środowisku informacyjnym ekosystemu życia
- 14.10 dr Paweł Bernacki: Pornografia pod woalką grozy.
O ideologii horroru ekstremalnego
- 14.30 prof. dr Emiliya Ohar: Wpływ ideologii konsumpcjonizmu na kształtowanie rynku książki dla młodego odbiorcy na przełomie XX i XXI wieku
- 14.50 dyskusja / discussion
- 15.10 Zamknięcie konferencji / Conference closing

Abstrakty / Abstracts

Piotr Aptacy

Instytut Nauk o Kulturze, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska /
Institute of Culture Studies, University of Silesia in Katowice, Poland

Fake news – ideologizacja fałszu

Rozpowszechnianie za pośrednictwem mediów fałszywych informacji ma tak długą historię, jak same środki przekazu. Po upływie dwóch dekad XXI wieku zjawisko to przybrało nowe formy, choć ważniejsze wydają się zmiany ilościowe. Jego skala spowodowała, że w opisach otaczającej współczesnego człowieka rzeczywistości medialnej coraz częściej i powszechniej stosowany jest termin „postprawda”. Jak zauważył prof. Maciej Kawka, w sytuacji, kiedy brakuje jednoznacznych kryteriów pozwalających odróżnić prawdę od fałszu, zmuszeni jesteśmy ograniczyć się do badania struktury, czy też języka „fake newsów”. Ważne staje się zatem nie to, czy informacja jest prawdziwa lecz to, kto stoi za przekłamanymi treściami, w jakim pragmatycznym celu je popularyzuje i jakie strategie manipulacyjne stosuje. Samo pojęcie „fake news” bywa także wykorzystywane instrumentalnie, jako narzędzie stygmatyzacji wiadomości prawdziwych lub prawdopodobnych. Wystąpienie stanowić będzie próbę aktualizacji wiedzy o powyższych fenomenach w odniesieniu do wybranych wydarzeń politycznych na świecie.

Fake news – the ideologization of falsehood

The history of disseminating false information through media is as long as the history of media themselves. After the first two decades of the twenty-first century this phenomenon has taken on new forms although quantitative changes seem to be more important. Its scale results in using the term “post-truth” more and more often and commonly in descriptions of the media reality surrounding modern man. As noted by professor Maciej Kawka, in a situation where there are no clear criteria which allow to distinguish the

truth from falsehood, we have to limit ourselves to examining the structure or the language of “fake news”. Therefore, what is important is not whether the information is true but who stands behind the distorted content, for what purpose they disseminate it and what manipulative strategies they employ. The very term “fake news” is also used instrumentally as a tool for stigmatizing true or probable news. This paper will attempt to update the knowledge about the above phenomena in relation to selected political events in the world.

Wiesław Babik

Instytut Studiów Informacyjnych, Uniwersytet Jagielloński
w Krakowie, Polska / Institute of Information Studies,
Jagiellonian University in Kraków, Poland

Ideologie jako narzędzia manipulowania informacją społeczną w świetle ekologii informacji

Przedmiotem wystąpienia będą wybrane ideologie potraktowane jako forma manipulowania informacją w przestrzeni publicznej. Kształtowaniu, propagowaniu i rozpowszechnianiu poglądów ideologicznych służy również komunikacja piśmienna. Współczesne ideologie służą/ły bardzo często do usprawiedliwiania pewnych nieludzkich sytuacji, w tym n.p. eksterminacji Żydów przez Niemcy hitlerowskie w czasie II wojny światowej, czy jako uzasadnienie rosyjskiej „operacji specjalnej” na Ukrainę w lutym 2022 r. Celem wystąpienia jest pokazanie ideologii, które często rodzą się na gruncie nowych idei generowanych przez naukowców. Zamierzam spojrzeć na ten problem z punktu widzenia ekologii informacji, pokazując ich związek z informacją publiczną (rodzajem informacji społecznej) oraz towarzyszącymi im potencjalnymi (a także realnymi) niebezpieczeństwami w m.in. w postaci generowania dezinformacji i kryzysów infoekologicznych.

Ideologies as tools for manipulating social information in the light of the ecology of information

This paper will discuss selected ideologies treated as a form of manipulating information in public space. To shape, promote and disseminate ideological views, among others, written communication is employed. Contemporary ideologies have been often used to justify certain inhuman situations, including the extermination of Jews by Nazi Germany during World War II or the Russian “special operation” in Ukraine in February 2022. The aim of this paper is to present ideologies, which are often born of new ideas generated by scientists. I intend to look at this problem from the perspective of the ecology of information and show the relation between ideologies and public information (a type of social information) as well as potential (and also real) dangers that accompany them and manifest themselves, among others, in a form of generating disinformation and info-ecological crises.

Małgorzata Bańkowska

Akademia Kaliska im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego,
Polska / The President Stanisław Wojciechowski Academy in Kalisz,
Poland

Od romantyzmu do faszyzmu. Program ideowy tygodnika literacko-społecznego „Pion” (1933–1939)

W październiku 1933 roku na polskim rynku prasowym pojawił się tygodnik literacko-społeczny „Pion”, założony przez obóz sanacji. Pismo skupiające zwolenników Marszałka Józefa Piłsudskiego powstało na fali silnych politycznych konfliktów (sprawa Brzeska) i było wymierzone w antysanacyjną opozycję. Jego program ideowy zakładał wzmocnienie społecznego poparcia dla rządów autorytarnych „grupy pułkowników” oraz popularyzowanie sanacyjnego modelu mecenatu państwa w sferze kultury i literatury (Polska Akademia Literatury i Towarzystwo Krzewienia Kultury Teatralnej i in.). W pierwszych latach (do 1935 roku) główny nurt publicystyki społeczno-politycznej „Pionu” stanowiły rozważania o ideach prze-

wodnictwa duchowego (i politycznego) narodu w duchu romantycznych tradycji oraz nawiązania do myśli polskich wieszczów i bohaterów tragicznych w stylu Lorda Jima. Po śmierci Józefa Piłsudskiego i utworzeniu z inicjatywy Edwarda Rydza-Śmigłego Obozu Zjednoczenia Narodowego, idee programowe periodyku ewaluowały w stronę nacjonalizmu, w jego faszystowskiej odmianie. Koncepcje konieczności przemian mentalnych Polaków i porzucenia mitów sielsko-rycerskich głosili na łamach tygodnika: Jan Emil Skiwski, Ferdynand Goetel oraz Teodor Pobóg. Referat prezentuje przemiany ideowe „Pionu” od kultu tradycji romantycznych po uznanie dla koncepcji totalizmu (faszyzmu włoskiego i niemieckiego) jako nowego modelu rozwojowego narodu polskiego i jego kultury.

From Romanticism to fascism: The ideological program of the literary and social weekly *Pion* (1933–1939)

In October 1933, *Pion*, a literary and social weekly founded by the Sanation camp, appeared on the Polish press market. The magazine gathering supporters of Marshal Józef Piłsudski was issued on the wave of strong political conflicts (the case of Brest) and was aimed against the anti-Sanation opposition. Its ideological program contained strengthening social support for the authoritarian rule of the “Colonel’s group” and popularising the Sanation model of state patronage in the sphere of culture and literature (Polska Akademia Literatury (Polish Academy of Literature), Towarzystwo Krzewienia Kultury Teatralnej (Society for the Promotion of Theatre Culture) and others). In the first years (until 1935), the mainstream of the social and political journalism of *Pion* consisted of reflections on the ideas of the spiritual (and political) leadership of the nation in the spirit of romantic traditions as well as of references to the thoughts of Polish bards and tragic heroes in the style of Lord Jim. After the death of Józef Piłsudski and the foundation of the Camp of the National Unity on the initiative of Edward Rydz-Śmigły, the ideas contained in the periodical’s program evolved towards nationalism in its fascist form. Concepts of the mental transformations of Poles and abandoning idyllic-chivalrous myths were expressed in the weekly by Jan Emil Skiwski, Ferdynand Goetel and Teodor Pobóg. This paper

presents the ideological transformations of *Pion*, from the cult of the Romantic tradition to the modernisation of the concept of totalitarianism.

Paweł Bernacki

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski,
Polska / Institute of Information and Media Studies,
University of Wrocław, Poland

Pornografia pod woalką grozy. O ideologii horroru ekstremalnego

Horror ekstremalny to skrajna odmiana literatury grozy. Na kartach reprezentujących ten gatunek powieści znajdziemy liczne naturalistyczne, a czasem groteskowe opisy brutalnych morderstw, tortur, okaleczania, stosunków seksualnych, a także aktów zoofilii, pedofilii, nekrofilii i innych. Dokładniejsza analiza reprezentujących ten gatunek, uznawanych za klasyczne, powieści pokazuje jednak, że jego nazwa jest nie tylko myląca, ale wręcz błędna. Najważniejsze różnice pojawiają się już na poziomie ideologii. Patrząc na horror literacki z tej perspektywy, można zauważyć, że jedną z jego głównych funkcji jest utrwalenie panującego porządku poprzez starcie normalnego z nienormalnym, na skutek którego to pierwsze zostaje potwierdzone. Zależność ta nie zachodzi w ekstremalnej odmianie literatury grozy. W jej przypadku trudno mówić o jakiegokolwiek ideologii poza jedną: łamaniem wszelkiego tabu, przekraczaniem kolejnych granic. Takie praktyki są zaś właściwe dla pornografii. Z tego też względu – a także poprzez zwrócenie uwagi na wyróżniki gatunkowe i strukturalne – należy stwierdzić, że horror ekstremalny reprezentuje właśnie ten nurt i powinien być klasyfikowany jako twórczość pornograficzna.

Pornography under the veil of horror: On the ideology of extreme horror

Extreme horror is an extreme variety of horror fiction. In novels representative of this genre one can find numerous naturalistic and sometimes grotesque descriptions of brutal murders, torture, mutilation, sexual intercourses as well as acts of zoophilia, pedophilia, necrophilia and others. However, a more detailed analysis of novels considered classics in this genre shows that its name is not only misleading but wrong. The most important differences appear already at the level of ideology. Looking at literary horror from this perspective it can be noticed that one of its main functions is consolidating the existing order through the clash between what is normal and abnormal, as a result of which the former is confirmed. This relationship does not exist in the extreme variety of horror literature, in whose case it is difficult to talk about any kind of ideology except for one – breaking all taboos and crossing new borders. Such practices are characteristic of pornography and for this reason – by paying attention to the genre and structural characteristics – it should be stated that extreme horror represents this trend and should be classified as pornographic literature.

Igor Borkowski

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny we Wrocławiu,
Polska / SWPS University of Social Sciences and Humanities
in Wrocław, Poland

Duchowość zapisana. Narzędzia formacji zakonnej jako przykład pozytywnego wartościowania komunikacji pisanej

Istotnym narzędziem kształtowania wiedzy, kompetencji i świadomości w formacji katolickich zakonów żeńskich w XVIII-XIX wieku były podręczniki zawierające wytyczne formułowania poprawnych dialogów duchowych. Rozpisane w postaci pytań i wzorów trafnych odpowiedzi wytyczne pozwalały na różnych etapach dojrzewania do doskonałości chrześcijańskiej i zakonnej weryfikować postawy, rozstrzygać wątpliwości duchowe, korygować błędne przekonania,

poglądy i zachowania. Schematyczność i ramowy charakter tego typu zapisów pozwalał jednak na pewną kreatywność ze strony użytkowniczek. Pozostawała jednak w ścisłej zgodności z całościowo ujmowaną dydaktyką życia zakonnego, stając się przejrzystym i jednorodnym wzorcem schematyzującym ideologie duchowe, które były podstawą budowania życia zakonnego - indywidualnego i zbiorowego - oraz wskazywania właściwych postaw duchowych według wyobrażeń epoki.

Spirituality written down: Tools of religious formation as an example of a positive evaluation of written communication

An important tool for shaping knowledge, competence and awareness in the formation of Catholic female orders in the eighteenth and nineteenth centuries were textbooks containing guidelines for formulating correct spiritual dialogues. At various stages of maturing to Christian and religious perfection, these guidelines, written in the form of questions and patterns of appropriate answers, helped their users verify attitudes, resolve spiritual doubts, correct erroneous beliefs, views and behaviours. The repetitive form and framework nature of such texts allowed, however, certain creativity on the part of the users. Nevertheless, this creativity remained in strict accordance with the whole teaching of religious life in female orders, becoming a transparent and homogeneous model that schematised the spiritual ideologies which were the basis for building both individual and collective religious life as well as for indicating the right spiritual attitudes prevailing at that time.

Idan Breier

Katedra Historii Żydowskiej i Żydów Współczesnych,
Uniwersytet Bar-Ilana, Izrael / The Department of Jewish History
and Contemporary Jewry, Bar-Ilan University, Israel

Oblężenie, komunikacja i ideologia. Psychologiczna wojna Asyrii i Rzymu z Jerozolimą

W *Wojnie żydowskiej* Józef Flawiusz szczegółowo opisuje oblężenie Jerozolimy przez Rzymian, zakończone zburzeniem świątyni i miasta oraz wygnaniem jego mieszkańców w 70 r. n.e. Jak wynika z jego relacji, zakończenie oblężenia z reguły nie było proste i łączyło się z poddaniem się mieszkańców miasta i ich ewakuacją. Praktyka ta znana była już na Bliskim Wschodzie. Flawiusz, który po klęsce Żydów pod Jodfatem, opuścił obóz i udał się do Rzymian, próbował przekonać jerozolimczyków do złożenia broni w długiej przemowie odnoszącej się do historii relacji żydów z gojami w okresach Pierwszej i Drugiej Świątyni Jerozolimskiej. Powołując się na rozliczne przemyślenia celem zaapelowania do rozumu Żelotów i przekonania ich do otwarcia bram miasta, przywołuje on między innymi najazd Sennacheryba na Judę w 701 r. p.n.e., po buncie Ezechiasza. Podczas tej kampanii Asyryjczycy oblegali Jerozolimę, a Rab-szak został wysłany, by przekonać jej mieszkańców do poddania się. Sugerując, że Józef Flawiusz oparł swoją mowę na przemówieniu Rab-szaka, który również wydaje się być z pochodzenia Izraelitą, przeanalizuję liczne podobieństwa między tymi dwoma przemowami. Jednak, mimo że przemówienia te są w dużej mierze podobne, istnieje między nimi istotna rozbieżność wynikająca z różnicy między ideologiami Imperium Asyryjskiego i Rzymu. Co więcej, wcześniejsze przemówienia ustne później spisano, aby służyły ideologom wyznawanym przez autorów Księgi Izajasza i *Wojny Żydowskiej*.

Siege, communication and ideology: The psychological war of Assyria and Rome against Jerusalem

In *The Jewish War*, Josephus gives a detailed description of the Roman siege of Jerusalem, which ended with the destruction of the

temple and the city of Jerusalem and the exile of its inhabitants in 70 CE. As his account indicates, the ending of a siege was no simple matter, usually concluding with the evacuation of the city's residents and their surrender. This practice is known already from the ancient Near East. Having decamped to the Romans following the Jewish defeat at Yodfat, Josephus attempted to persuade the Jerusalemites to lay down their arms in a verbose speech reviewing the history of Jewish-Gentile relations during the First and Second Temple periods. Adducing a long list of considerations intended to convince the Zealots by rational means to open the city gates, he refers inter alia to Sennacherib's invasion of Judah in 701 BCE following Hezekiah's rebellion. During this campaign, the Assyrians besieged Jerusalem, Rabshakeh being sent to persuade its inhabitants to surrender. Suggesting that Josephus modelled his speech on that of Rabshakeh—apparently also originally an Israelite—I shall examine the numerous affinities between the two deliveries. However, although both speeches have many similarities, there is also a significant change between them stemming from the difference between the ideologies of Imperial Assyria and Rome. Moreover, the speeches that had been orally delivered, were later written in order to serve the ideologies of the authors of the book of Isaiah and *The Jewish War*.

Agnieszka Chamera-Nowak

Wydział Dziennikarstwa Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski, Polska / Faculty of Journalism, Information and Book Studies, University of Warsaw, Poland

„Autentyczna interpretacja”. (Nie)przestrzeganie prawa autorskiego i konwencji międzynarodowych w stosunku do wydawców i twórców w czasie stalinizmu w świetle materiałów CUWPGIK.

Stopniowe przejmowanie i umacnianie władzy przez polskich komunistów od 1944 r. miało istotny wpływ na realizowaną przez nich politykę wydawniczą, która miała być zgodna z radzieckim

mechanizmem ideologicznej obróbki świadomości masowej. Podejmowane wieloetapowe działania realizowane były według zaleceń Kremla. Doprowadzono stopniowo także do niwelacji praw autorskich, co miało służyć realizacji polityki nowej władzy i być prawnym rodzajem przemocy w systemie wydawniczym. Na podstawie dokumentów Centralnego Urzędu Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa, który w latach 1951–1956 miał w swojej dyspozycji m.in. szerokie uprawnienia dotyczące rozstrzygania kwestii związanych z prawem autorskim, przedstawiono w jaki sposób sowieckie koncepcje ograniczenia ochrony autorskiej spowodowały zmiany w podejściu do społecznej funkcji prawa autorskiego, szczególnie powiązania ochrony autorskiej z cenzurą.

"Authentic Interpretation": (In)observance of the copyright law and international conventions towards publishers and writers during Stalinism in the light of materials of the Central Office of Publishing, Graphic Industry and Bookselling

The gradual seizure and consolidation of power by Polish communists from 1944 onward had a significant influence on the publishing policy they implemented, which was intended to conform to the Soviet mechanism of ideological processing of mass consciousness. The implemented multi-stage measures were in line with the recommendations of the Kremlin. The copyright was gradually eliminated, which was to serve the implementation of the new government's policy and be a kind of legal violence in the publishing system. Documents of the Central Office of Publishing, Graphic Industry and Bookselling (Centralny Urząd Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa), which, between 1951 and 1956, had at its disposal, among other things, extensive powers to settle copyright issues, show how Soviet concepts of limiting copyright protection caused changes in the approach to the social function of copyright, especially to the link between copyright protection and censorship.

Anna Cisło

Institut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski,
Polska / Institute of Information and Media Studies,
University of Wrocław, Poland

Ideologia a kultura piśmienna w Wolnym Państwie Irlandzkim (Saorstát Éireann, 1922–1937)

Chociaż włączenie Irlandii do Zjednoczonego Królestwa na mocy Aktu Unii z 1800 roku wydaje się być kamieniem milowym zarówno w polityce, jak i historii kultury irlandzkiej, było ono jedynie przypieczętowaniem i umocnieniem brytyjskiego imperializmu, który w społeczeństwie irlandzkim przełożył się na częściową zmianę języka (z irlandzkiego na angielski) i wyznania religijnego (z katolickiego na protestanckie). Stąd reakcja przeciwko brytyjskiemu imperializmowi w postaci ruchów nacjonalistycznych w Irlandii w XIX i na początku XX wieku służyć miała ożywieniu i zachowaniu religijnej (katolickiej) tożsamości tego kraju oraz odrodzeniu jego rdzennej kultury, w tym języka. Naturalnie ideologię tę przyjęły władze utworzonego w 1922 roku Wolnego Państwa Irlandzkiego. Referat omówi wpływ ideologii nowego państwa na kulturę piśmienną w Irlandii – odrodzenie i wykorzystanie pisanego języka irlandzkiego, ukształtowanie publikacji oraz cenzurę. Podjęta też zostanie próba odpowiedzi na pytanie, czy we współczesnej kulturze irlandzkiej wciąż widoczne są wpływy owej ideologii.

Ideology and written culture in the Irish Free State (Saorstát Éireann, 1922–1937)

Although the incorporation of Ireland into the United Kingdom by the Act of Union of 1800 seems to mark a milestone in the political and cultural history of this country, it only sealed and strengthened British imperial practices, which in Irish society had resulted in a partial language shift (many Irish people had shifted to English) and religious conversion (there had been an influx of Protestants from England and Scotland and some Irish people had converted from Catholicism to Protestant religion). Hence the Irish nationalist movements which reacted against British imperialism in the nine-

teenth and twentieth centuries were to preserve Irish religious (Catholic) identity and reinvigorate its practice as well as to revive the Irish culture, including the Irish language. Naturally, this ideology was adopted by the authorities the Irish Free State, established in 1922. This paper will discuss the influence of the ideology of the Free State on written culture in Ireland – the revival and use of written Irish, the design of publications and their censorship. An attempt will be made to answer the question as to whether this influence is still visible in Irish culture as it is today.

Agnieszka Dytman-Stasięko

Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, Polska /
University of Lower Silesia in Wrocław, Poland

Technologie oporu w walce z cenzurą w Polsce w latach 70. i 80. XX w.

Ograniczanie komunikacji piśmiennej charakterystyczne jest dla systemów totalitarnych, autorytarnych czy dyktatur. Restrykcje cenzury w Polsce w latach 70. i 80. przełamywano w sposób niezwykle różnorodny. Stosowano rozmaite strategie technologiczne – w kulturze permanentnego braku istotne były zarówno tendencje innowacyjne, jak i prymitywizacyjne. Celem wystąpienia jest prezentacja procesu ucyfrowienia niezależnej komunikacji piśmiennej: ewolucja poligrafii, sposoby adaptacji technologii przemysłowych z zagranicy do lokalnych warunków, społecznościowy charakter mediów. Przemiany technologii oporu miały kilka przyczyn: wynikały ze zmiennej sytuacji politycznej, z szybkiego porzucenia strategii samizdatu na rzecz „umasowionej produkcji”, z dostępem lub jego braku do potrzebnych urządzeń i wreszcie z rozwoju technologii w ogóle. Badania prezentowane w wystąpieniu stanowią analizę zarówno literatury przedmiotu, dokumentów zarchiwizowanych w Instytucie Pamięci Narodowej, ale również oparte zostały na relacjach podziemnych drukarzy, kolporterów czy innowatorów.

Technologies of resistance in fighting against the censorship in Poland in the 1970s and 1980s

Limiting written communication is characteristic of totalitarian and authoritarian systems or dictatorships. In the 1970s and 1980s, censorship restrictions in Poland were broken in many different ways. Numerous technological strategies were used – in the culture of permanent lack of something, both innovative and primitive tendencies were important. The aim of this paper is to present the process of digitisation of independent written communication: the evolution of printing, the ways of adapting technologies smuggled from abroad to local conditions, the social nature of the media. There were several reasons for the transformations of resistance technologies: they resulted from the unstable political situation, rapid abandonment of the samizdat strategy and adopting “mass production” instead, access or lack of access to the necessary equipment as well as from the development of technologies in general. The research results presented in this paper were obtained from the analysis of publications on the subject in question and documents archived in the Institute of National Remembrance as well as based on the accounts of underground printers, distributors and innovators.

Aneta Firlej-Buzon

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski,
Polska / Institute of Information and Media Studies,
University of Wrocław, Poland

Przyjaźń w obozie socjalistycznym na podstawie druków ulotnych publikowanych przez TPPR na Dolnym Śląsku w latach 1945–1948

W zasobach Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego zachowało się ponad 100 publikacji z lat 1945–1948 odnoszących się do działalności Koła Dolnośląskiego Oddziału Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Stowarzyszenie to założone zostało we Wrocławiu w lipcu 1945 roku. Wkrótce w wielu miejscowościach regionu wer-

bowano kolejnych członków oraz powoływano następne koła. Celem ich działalności było szerzenie "idei przyjaźni polsko-radzieckiej" i współpracy z ZSRR uznawanym za jedynego gwaranta pokoju, bezpieczeństwa oraz ochrony granic ustalonych na konferencjach Wielkiej Trójki. Celem aktywności stowarzyszenia było również poznawanie i popularyzowanie kultury, nauki i informacji nt. gospodarczych osiągnięć ZSRR oraz "gruntowanie demokracji ludowej". Zachowane oryginalne druki ulotne, głównie afisze informacyjne, teatralne i filmowe, zaproszenia, apele, odezwy, zawiadomienia i komunikaty, adresowane do ogółu lub wybranych grup odbiorców, ukazują aktywność stowarzyszenia na rzecz szerzenia na Dolnym Śląsku radzieckich wzorców, w tym ideologii komunizmu. Przedstawiają system pożądaných postaw, praktyk i pojęć wykorzystywanych jako "drogowskazy i nakazy rozumu, kierujące nas ku lepszej przyszłości".

Friendship in the socialist camp: On the basis of ephemera published by the Polish-Soviet Friendship Society in Lower Silesia, 1945–1948

Wrocław University Library holds over 100 publications related to the activity of the Circle of the Lower Silesian Branch of the Polish-Soviet Friendship Society, which were issued between 1945 and 1948. This society was founded in Wrocław in July 1945. Soon new members were recruited from many places in the region and new circles founded. Their aim was to propagate the "idea of Polish-Soviet friendship" and collaborate with the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), considered the only guarantor of peace, security and protection of the borders established at the Big Three conferences. The society was also to popularise cultural and scientific achievements of the Soviet Union as well as the information about its economic achievements and to "consolidate people's democracy". The preserved original ephemera, mainly information, theatre or film posters, invitations, appeals, notices and announcements addressed to the general public or certain groups of people, reveal the society's activity for the propagation of Soviet ways, including the communist ideology, in Lower Silesia. They present a system of

desired attitudes, practices and concepts used as “the guidelines and dictates of reason, leading us towards a better future”.

Zdzisław Gębołyś

Instytut Filozofii, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy,
Polska / Institute of Philosophy, Kazimierz Wielki University
in Bydgoszcz, Poland

W cieniu swastyki. Biblioteki oświatowe mniejszości niemieckiej w II Rzeczypospolitej po dojściu Hitlera do władzy

Celem referatu jest przedstawienie wpływu zmian politycznych w Niemczech na bibliotekarstwo oświatowe mniejszości niemieckiej w Polsce, od dojścia Hitlera do władzy w 1933 r. do wybuchu II wojny światowej. Analizie i ocenie będą podlegały zasoby bibliotek (księgozbiory), bibliotekarze oraz czytelnicy. Poprzez przykłady zostanie pokazane zaangażowanie państwa niemieckiego w rozwój tych bibliotek z jednej strony, z drugiej strony natomiast - stosunek do nich państwa polskiego i poszczególnych instytucji. Referat będzie pierwszą próbą w literaturze fachowej opisanie wpływu ideologii nazistowskiej na politykę biblioteczną mniejszości niemieckiej w Polsce, w szczególności uleganie jej wpływom przez biblioteki, ale również działaniom samych bibliotek, zarówno wspierających zmiany w Niemczech, jak też im się przeciwstawiających.

In the shadow of the swastika: Educational libraries of the German minority in the Second Polish Republic after Hitler's rise to power

The aim of this paper is to present the influence of the political changes in Germany on the educational librarianship of the German minority in Poland between Hitler's rise to power in 1933 and the outbreak of World War II. Library resources (book collections), librarians and readers will be analysed and evaluated. Selected cases will show the involvement of the German state in the development of these libraries, on the one hand, and, on the other hand,

the attitudes of the Polish state and individual institutions towards them. This paper will be the first attempt in the professional literature to describe the influence of the Nazi ideology on the library policy of the German minority in Poland – in particular it will show how libraries succumbed to this influence but also how they functioned, some supporting the changes in Germany and others opposing them.

Anna Gruca

Instytut Studiów Informacyjnych, Uniwersytet Jagielloński
w Krakowie, Polska / Institute of Information Studies,
Jagiellonian University in Kraków, Poland

Treści patriotyczne w drukowanych dedykacjach w książce XIX-wiecznej

W drukowanych dedykacjach zamieszczanych w książkach opublikowanych w XIX wieku pojawiały się nawiązania do sytuacji politycznej Polski. Przypominano w ten sposób kolejne zrywy niepodległościowe i czczono uczestników kolejnych powstań, czy konspiracji przeciw zaborcom. Duża część książek z takimi dedykacjami ukazała się na emigracji, w pracach autorów, zmuszonych do opuszczenia ziem polskich ze względu na swoją działalność polityczną. Szczególnie interesujące są te dedykacje, które przywołują nazwiska mniej znanych osób, o których milczą opracowania historyczne czy słowniki biograficzne. Trzeba też zauważyć, że omawiane przypisania potwierdzają powiązanie książki z kulturą epoki, w której powstała.

Patriotic content in printed dedications in nineteenth-century books

References to the political situation in Poland appeared in printed dedications contained in books published in the nineteenth century. In this way, successive independence uprisings were remembered and their participants and conspiracies against the invaders commemorated. Many books with such dedications were issued in exile, in the works of authors forced to leave Poland because of their

political activity. Particularly interesting are the dedications which recall the names of less known people, about whom historical studies and biographical dictionaries remain silent. It should also be noted that the references in question confirm the relationship between the book and the culture of the era in which it appeared.

Justyna Harbanowicz

Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, Polska /
University of Lower Silesia in Wrocław, Poland

Ideologia socjalistyczna w miesięczniku „Ty i Ja” (1960–1973)

W stereotypowych opiniach o dobie PRL-u, a szczególnie o czasopiśmiennictwie tego okresu, często panuje przekonanie, że polityka kulturalna i społeczna wymuszała na zespołach redakcyjnych propagowanie tak zwanego „socjalistycznego stylu życia” opartego na jedynie słusznej ideologii. Ta teza jest poniekąd słuszna, bowiem prasa w zamyśle każdego ustroju totalitarnego jest narzędziem propagandy, zaś prasa kobieca w szczególności, służąc misji kształtowania nowych wzorców postaw – człowieka socjalizmu. Po październikowej odwilży jednak, w roku 1960, na polskim rynku wydawniczym pojawia się czasopismo, które zdumiewa są odmiennością, bogactwem treści i odwagą formy. Jest to miesięcznik „Ty i Ja”. Wydaje się ciekawe, warte zbadania i refleksji, w jaki sposób magazyn ów unikał „wdawania się w politykę”, jak udawało mu się w czasie małej stabilizacji lansować wzory życia tak skrajnie różne od tych propagowanych w tym okresie.

Socialist ideology in the monthly *Ty i Ja*, 1960–1973

According to the conviction prevailing in stereotypical opinions about the communist era, i.e. the times of the Polish People's Republic – and especially about the periodicals of this period – the Polish People's Republic's cultural and social policy forced editorial teams to promote the so-called “socialist lifestyle” based on the only right ideology. This conviction is somehow right because in all totalitarian systems the press – the women's press in particular – is a tool for

propaganda. In the communist times the objective of this propaganda was to shape new attitudes of mind – the ones characteristic of a socialist. However, after Polish October, in 1960, on the Polish publishing market appeared a periodical which was amazingly different, rich in content and bold in form – the monthly *Ty i Ja* [*Me and You*]. It seems interesting, worth examining and reflecting on how this magazine avoided “getting involved in politics” and how, in the period of little stabilisation, it managed to promote life attitudes so radically different from the ones propagated at that time.

Larysa Holovata

Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy
im. Wasyla Stefanyka, Ukraina / Vasyl Stefanyk National Scientific
Library of Ukraine in Lviv, Ukraine

Czasopisma literackie i artystyczne uchodźstwa ukraińskiego (w drugiej połowie lat czterdziestych XX wieku): wymiar ideologiczny

Czasopisma powojennej emigracji ukraińskiej pojawiły się dzięki wspólnym inicjatywom pisarzy, naukowców, artystów, muzyków, ludzi teatru oraz dzięki związkom, do których należeli. Można traktować je jako literackie i artystyczne z charakterystycznym komponentem naukowym. Tworzyli je zawodowi artyści, dla których – poza oczywistym powodem ucieczki przed polityczną opresją ZSRR i ocaleniem własnego życia (były to najczęstsze pobudki, z których wyjeżdżano z ZSRR w drugiej połowie lat czterdziestych XX wieku) – możliwość tworzenia czegoś bez równoczesnego podlegania naciskom ideologii była dodatkowym (niemniej ważnym) bodźcem. Utalentowany pisarz ukraiński Ihor Kachurovsky (dwudziestosiedmioletni w chwili emigracji) powiedział któregoś razu, że uchodźcy tamtych czasów walczyli o prawo do samospełnienia „tak daleko od armii radzieckiej, socjalistycznego realizmu i Smierszu, jak to tylko możliwe”. Niemniej, już na emigracji, mimo wolności wyboru i obcego kontekstu, uchodźcy ukraińscy pod względem emocjonalnym nie próbowali oddalić się od ukraińskich tradycji

intelektualnych. Świadczą o tym teksty pisane w obozach dla uchodźców. W referacie przedstawiona zostanie ich orientacja polityczna. Analizie poddane zostaną: 1) forma manifestów i zadań programowych założycieli; 2) ideologiczne wyróżniki publikacji; 3) wyodrębnione grupy autorów z uwzględnieniem ich przynależności partyjnych; 4) komponent ideologiczny przejawiający się w polityce redakcyjnej względem literatury obozowej. Przebadanych zostanie kilkadziesiąt publikacji wydanych przez związki artystów, takie jak Ukraiński Ruch Artystyczny, Związek Muzyków Ukraińskich, Ukraiński Związek Artystów, Związek Ukraińskich Artystów Teatralnych, oraz wydania opublikowane przez amatorów, jednostki lub grupy powiązane z obozami uchodźców, a także wspólnoty religijne, polityczne i korporacyjne.

The literary and artistic periodicals of Ukrainian refugees (the second part of the 1940s): the distinctiveness of ideological platforms

Periodicals of the Ukrainian post-war emigration arose thanks to the joint actions of writers, scientists, artists, musicians, theatre artists, and their unions. The type of these publications can be described as literary and artistic with a distinctive scientific component in the content. People of artistic professions became creators, for whom – among the obvious reasons, such as running away from the USSR political repressions and saving their own lives (common reasons for which most refugees left the USSR in the second part of the 1940s) – the chance of creating something without constantly being exposed to ideological pressure was an additional (but not secondary) stimulus. As the talented Ukrainian writer Ihor Kachurowsky (27 y. o. at the moment of his migration) once said, refugees of that time wanted to obtain the right of free self-fulfilment “as far from the Soviet Army, socialist realism, and SMERSH as possible”. Nevertheless, already in exile, despite the freedom of choice and the connection with foreign contexts, Ukrainian refugees did not try to emotionally distance themselves from the Ukrainian world and its intellectual tradition, in other words, to defy the gravity of Ukraine. The textual culture created in refugee camps is the evidence of it. In this paper, the mentioned publications will be

considered from the perspective of their ideological orientation. The analysis will consist of: 1. the evaluation of the nature of the founder unions' manifests and program tasks; 2. the search for ideological (outlook) markers in published texts; 3. the delineation of the groups of authors and their most recent party affiliation; 4. Research on the ideological component displayed in the editorial policy employed in publishing refugee camp periodical literature. A few dozens of editions produced by artist unions, such as the Artistic Ukrainian Movement, the Union of Ukrainian Musicians, the Ukrainian Union of Artists, the Union of the Ukrainian Theatre Artists, are analysed as well as the editions published by amateurs, individuals or local groups affiliated with refugee camps and religious, political or corporate communities.

**Ewa Jabłońska-Stefanowicz,
Małgorzata Korczyńska-Derkacz**

Institut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski,
Polska / Institute of Information and Media Studies,
University of Wrocław, Poland

**„Są mury, których się nie da przeskoczyć”. Cenzura
w wydawnictwie Ossolineum w latach 70. i 80. XX w.**

Szkodom wyrządzonym kulturze, nauce i sztuce przez istniejący w PRL system cenzury państwowej poświęcono wiele prac. W wystąpieniu autorki podejmą próbę analizy wpływu działań cenzorów na treść publikacji wrocławskiego wydawnictwa Ossolineum. Blisko 100 procent jego oferty stanowiły tytuły humanistyczne i społeczne, zwykle kontrolowane bardzo szczegółowo. Przywołane przykłady losów konkretnych tytułów służyć będą przybliżeniu praktyki wydawniczej stosowanej w kontaktach z Głównym Urzędem Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk (GUKPPiW) - centralnym i wojewódzkim, określeniu zakresu jego ingerencji oraz reakcji wydawnictwa i autorów (problem autocenzury). Dodatkowo, przyjęty zasięg chronologiczny (1970–1990) pozwala na porównanie stosowanych metod działania cenzorów przed i po uchwaleniu zmienionej usta-

wy o cenzurze (w 1981 r., a następnie w 1983 r.). Swoje analizy autorki opierają na zespołach archiwalnych GUKPPiW i Polskiej Akademii Nauk oraz archiwum wydawnictwa Ossolineum. Dokumenty te uzupełniają relacjami byłych pracowników, mając nadzieję na odtworzenie panującej wówczas atmosfery.

“There are walls that cannot be jumped over”: Censorship in the Ossolineum publishing house in the 1970s and 1980s

There are many works that discuss the damage to culture, science and art caused by the state censorship imposed by the communist system of the Polish People’s Republic. In this paper the authors will attempt to analyse the influence of the censors’ decisions on the content of publications issued by the Ossolineum publishing house in Wrocław. Almost one hundred percent of them were works from the fields of humanities and social sciences, which were usually controlled in great detail. The discussed cases of the particular titles will make it possible to present publishing practices that the Ossolineum publishing house adopted during the contacts with the Central Office for the Control of the Press, Publications and Performances (Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk – GUKPPiW) on both state and voivodeship levels, to define the scope of this office’s interference and to describe the reactions of the publishing house and authors to censorship (the problem self-censorship). In addition, the adopted chronological range (1970–1990) allows to compare methods employed by censors before and after the adoption the amended censorship act (in 1981 and then in 1983). The authors base their analyses on the archive of the Central Office for the Control of the Press, Publications and Performances, the archive of the Polish Academy of Sciences, and the archive of the Ossolineum publishing house. They supplement these documents with accounts by former employees, hoping to recreate the atmosphere that prevailed at that time.

Bożena Koredczuk

Institut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski,
Polska / Institute of Information and Media Studies,
University of Wrocław, Poland

Bibliotekoznawstwo versus bibliologia. Ideologiczne aspekty tworzenia nazw instytucji książki i bibliotek w II połowie XX wieku w Polsce

W referacie zostaną omówione dyskusje i spory, jakie przetoczyły się w II połowie XX wieku przez naukowe i zawodowe środowisko ogólnopolskie, a szczególnie wrocławskie, na temat nazw instytucji zajmujących się badaniami nad książką i bibliotekami (tj. Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego; Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego) i czynniki, decydujące o wyborze nazwy bibliologia czy bibliotekoznawstwo lub odwrotnie. Wpływ na ostatecznie przyjęte nazwy i ich późniejsze zmiany miały w dużym stopniu argumenty ideologiczne, w których dominował pogląd, że w gospodarce socjalistycznej ważne są praktyka i wykonywany zawód a nie aspekt teoretyczny uprawianej dyscypliny.

Library science versus bibliology: Ideological aspects of creating names of book institutions and libraries in Poland in the second half of the twentieth century

This paper will present discussions and disputes that took place in the Polish research and professional environment in the second half of the twentieth century, especially in Wrocław, regarding the names of institutions involved in research on books and libraries, such as the Commission for Bibliography and Library Science of the Wrocław Scientific Society (Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego) or the Chair of Library Science of the University of Wrocław (Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego). It will also present the factors determining the choice of one of the Polish-language terms: *bibliologia* (bibliology) or *bibliotekoznawstwo* (library science), or vice versa, to be used in the names of such institutions. The finally

adopted names and their subsequent changes were largely influenced by ideological arguments. In these arguments dominated the view that practice and profession, not the theoretical aspect of the discipline, were important.

Stanisława Kurek-Kokocińska

Katedra Informatologii i Bibliologii, Uniwersytet Łódzki, Polska /
Chair of Library and Information Science, University of Łódź, Poland

Ideologia ekologizmu i idea chronienia człowieka w środowisku informacyjnym ekosystemu życia

Ekologizm jest przedstawiany w piśmiennictwie m.in. jako nowy ruch społeczny, doktryna, ideologia polityczna, także jako „ideologia przetrwania człowieka, wszystkich istot żywych”. W nawiązaniu do obecnego rozumienia myśli ekologicznej w artykule przyjęto i rozpatrzono hipotezę infoekologizmu. Jako źródła dla mojego referatu posłużyły wyniki badań użytkowania informacji cyfrowej (raporty) oraz publikacje na temat oddziaływania środowiska informacyjnego na jednostkę pod określonymi względami. Podjęto próbę odczytania tekstów pod kątem odpowiedzi na pytanie o poglądy na funkcjonowanie współczesnego człowieka w środowisku informacyjnym traktowanym jako element ekosystemu życia. Analizowano twierdzenia, przekonania i zalecenia głoszone w imię idei chronienia człowieka w środowisku informacyjnym. W nawiązaniu do modelu człowieka ekologicznego i charakterystyki świadomości ekologicznej badano wątek formowania świadomości infoekologicznej.

The ideology of ecologism and the idea of protecting human beings in the information environment of the life ecosystem

In research literature ecologism is presented, among others, as a new social movement, doctrine, political ideology, and also as “the ideology of the survival of human beings, of all living organisms”. With reference to the current understanding of the ecological thought, this paper adopts and discusses the hypothesis of infoecologism. It is based on the results of research on the use of digital

information, contained in reports, and publications on the influence of the information environment on an individual in certain respects. An attempt was made to find in these texts an answer to the question about the views on the functioning of modern man in the information environment, treated as an element of the life ecosystem. Statements, beliefs and recommendations produced in the name of protecting people in the information environment were analysed. Infoecological awareness was studied in reference to the model of ecological man and the characteristics of ecological awareness.

Oksana Levytska

Katedra Komunikacji Medialnej, Ukraińska Akademia Drukarstwa, Lwów; Katedra Lingwistyki Stosowanej, Lwowski Narodowy Uniwersytet Politechniczny, Ukraina / Department of Media Communications at Ukrainian Academy of Printing; Department of Applied Linguistics in Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Spuścizna epistolarna Kateryny Bilokur jako świadectwo dyskursu ideologicznego epoki radzieckiej

Listy pozostawione przez artystów, pisarzy i inne osoby publiczne świadczą o czasach, w których je napisano, i poprzez pryzmat indywidualnego odbioru pozwalają patrzeć na ideologię wpływającą na działanie rządu i stanowiącą podwaliny ówczesnego społeczeństwa. Świadectwem wpływu wywieranego przez ideologię radziecką zarówno na twórczość, jak i życie prywatne ukraińskiej artystki Kateryny Bilokur (1900–1961) są jej listy, które w 1995 roku wydał Mykola Kaharlytskyi. Ich zbiór *Ja budu chudożnykom! [Będę artystką!]* przebadano pod kątem wpływu ideologii radzieckiej z połowy XX wieku na artystkę, jej świadomość i sposób postrzegania świata oraz komunikację z osobami, z którymi korespondowała. Listy te pozwalają poznać styl wypowiedzi tych osób oraz wyznawaną przez nich ideologię, a także sposób, w jaki korespondencja ta wpływała na postrzeganie przez malarzkę świata oraz samej siebie. W spuściznie Bilokur dominują kompozycje kwiatowe, martwa natura, krajobrazy i inne przedstawienia natury i codziennego życia na wsi, a także portrety i autoportrety. Mimo szczególnego czasu, w którym powstały te dzieła, brak wśród nich prac zaangażowanych ideolo-

gicznie. W ich analizie postaramy się jednak odkryć wpływ czynników ideologicznych na proces twórczy i spełnienie twórcze tej ludowej artystki w życiu społecznym i artystycznym Ukrainy stanowiącej część Związku Radzieckiego. Świadcstwo zawarte w pisanych przez nią listach do urzędników radzieckich, artystów, pisarzy i innych osób ze świata kultury i polityki to pokazywalny materiał wskazujący zarówno na wpływ dogmatów marksistowsko-leninowskich na prace Bilokur, jak i na stawiany przez nią opór względem owych wzorców. Analiza porównawcza listów i obrazów artystki wyraźnie wskazuje na konflikt pomiędzy ideologią i twórczością, osobisty wyraz artystyczny zawarty w jej obrazach i pracach artystki nad akceptacją lub odrzuceniem okoliczności zewnętrznych, które musiała znosić. Bilokur przeżyła dwie wojny światowe, Hołodomor, represje stalinizmu i kres, w którym sztuka znajdowała się pod uciskiem ideologii.

Kateryna Bilokur's epistolary legacy as a written testimony of the ideological discourse of the Soviet era

The epistolary legacy of artists, writers and public figures bears the imprint of time and helps study the ideological foundations of the society and government through the prism of individual perception. A testimony of the influence of Soviet ideology on the creativity as well as the public and private life of the Ukrainian artist Kateryna Bilokur (1900–1961) is a corpus of her letters published by Mykola Kaharlytskyi. The collection *Ja budu chudożnykom! [I Will Be an Artist!]* (1995) was used to study the impact of the Soviet ideological system of the mid-twentieth century on her, the formation of her conscientiousness and perception of the world, and Bilokur's written communication with the addressees of her letters.

Notably, the considered letters help us partly trace the rhetoric and ideological dominants of the people who sent them to the artist and of those to whom she addressed her letters as well as the ways in which her communication with these people formed her view of the world and perception of herself. In the analysis of the painter's creative legacy with dominant flower compositions, still life, landscapes or other depictions of nature and everyday life in the village, portraits and self-portraits and, despite the time, virtual absence of ideological works, we try to study the influence of ideological factors on the creative process and creative fulfilment of this folk artist

in the artistic and social life of Ukraine under the Soviet Union. Bilokur's written testimony presented in her letters to Soviet officials, artists, writers and other cultural and political party figures give us ample material to analyse both the impact of and resistance to Marxist-Leninist dogma demonstrated in her works. A comparative analysis of Bilokur's letters and her paintings offer a clear understanding of the conflict between the ideological and the creative, the artist's self-expression in painting and her inner work on acceptance/non-acceptance of external circumstances she had to endure. She lived through two world wars, Holodomor, Stalin's repressions and the period of the ideological pressure exerted on art.

Kristina Lundblad

Oddział Historii Książki, Uniwersytet w Lund, Szwecja /
Divison of Book History, Lund University, Sweden

Typografia i ideologia

Przed rozpoczęciem czytania tekstu, postrzegamy go jako obraz. Jeśli jesteśmy doświadczoneymi czytelnikami, na pierwszy rzut oka potrafimy odróżnić wiersz od powieści, a artykuł naukowy od literackiego. Typografia zwiększa znaczenie zawartości intelektualnej komunikacji piśmiennej, a umiejętność czytania polega też na zdolności rozszyfrowywania kodów bibliograficznych – informacji związanych z formą i typografią. Artykuł z dużą ilością przypisów dolnych lub odwołań w nawiasach sprawia wrażenie opartego na solidnych badaniach. Ale co, jeśli odwołania są nieprawdziwe? Ani przypisy dolne, ani odwołania w nawiasach nie mają nic wspólnego z wiarygodnością, a są jedynie sposobem konstruowania informacji. Niemniej to za ich sprawą tekst wydaje się naukowy. Rezultatem badań w zakresie humanistyki jest tekst, a obok samego języka, typografia i ilustracje są dla badacza humanisty odpowiednikiem tego, czym w naukach przyrodniczych jest laboratorium. Jednak badaczom humanistom coraz bardziej ogranicza się wolność korzystania z bogactwa udogodnień komunikacyjnych, które oferuje

typografia. W obliczu rzekomego zapotrzebowania środowiska akademickiego na kreatywność i oryginalność, należy zbadać ograniczenia względem formy graficznej narzucane przez wydawnictwa akademickie i uniwersyteckie. Referat omawia wpływ typografii na współczesne koncepcje „naukowości”, jak również na kształtowanie dyscyplin i tożsamości naukowych: jakie pomysły i mechanizmy rządzą wytwarzaniem wiedzy i obecnym systemem komunikacji naukowej, do jakiego stopnia można je postrzegać jako ideologiczne – jako system przekonań, który oddziela „wiedzę naukową” od innych rodzajów wiedzy – i w jaki sposób widoczne są one w typografii tekstu naukowego?

Typography and Ideology

Before we start reading a text, we perceive it as an image. We can tell a poem from a novel at a glance and, if we are trained readers, a scientific article from an arts article. Typography adds meaning to the intellectual content of written communication, and literacy includes the ability to decipher bibliographic codes – information related to form and typography. An article stuffed with footnotes or bracketed references gives an impression of solid research. But what if the references are faked? Neither footnotes nor brackets relate to credibility – they are merely ways to structure information. Nonetheless they make a text look academic. Research in the humanities results in text, and besides language itself, typography and illustrations make up the humanities scholar’s counterpart of the natural scientist’s laboratory. Humanities scholars’ freedom to make use of typography’s wealth of communicative affordances is, however, more and more restricted. In the face of academia’s alleged demand for creativity and originality, the universities’ and the academic publishers’ curtailing of graphic form needs to be examined. The paper discusses the impact of typography on contemporary conceptions of ‘scientificity’, and on the shaping of academic disciplines and identities: What ideas and mechanisms govern knowledge production and the present research communication system, to what extent can they be understood as ideological – as a system of beliefs that delimits ‘academic knowledge’ from other

kinds of knowledge – and in what ways are they reflected in the typography of academic texts?

Emiliya Ohar

Katedra Public Relations i Dziennikarstwa, Ukraińska Akademia Drukarstwa, Lwów, Ukraina / Department of Public Relations and Journalism, Ukrainian Academy of Printing, Lviv, Ukraine

Wpływ ideologii konsumpcjonizmu na kształtowanie rynku książki dla młodego odbiorcy na przełomie XX i XXI wieku

Pomimo głębokiego kryzysu gospodarczego lat 90. XX wieku transformacja branży wydawniczej po ogłoszeniu niepodległości Ukrainy kojarzyła się w świadomości społecznej, również wśród wydawców, z uwolnieniem się od monopolu państwa, od politycznej kontroli i cenzury, ideologicznych i kulturowych tabu. Ponadto transformacja społeczno-kulturowa i polityczna oznaczała w polityce wydawniczej odejście od obecnego przez wiele lat w czasach sowieckich wykorzystywania literatury i książki dla młodego odbiorcy jako narzędzia szerzenia propagandy i utrwalania w świadomości młodych czytelników określonych postaw społecznych. Jednak w nowych warunkach ekonomicznych rozwój literatury i książki dziecięcej znalazł się pod wpływem innej ideologii – ideologii rynku, właściwej dla społeczeństwa konsumpcyjnego. Z jednej strony wybór zakresów tematycznych i strategii wydawniczych uzależnił się od wymogów marketingu, z drugiej strony zmniejszyła się w tych procesach rola tradycyjnych instytucji społeczno-kulturalnych, takich jak szkoły i biblioteki. Cenzurę ideologiczną zastąpiła „cenzura” konsumenta z jego upodobaniami i potrzebami. W referacie zamierzam skupić się, z jednej strony, na pojęciu „konsumpcjonizmu” jako zjawiska moralno-etycznego i kulturowego, a z drugiej – na tych tendencjach w rozwoju współczesnej ukraińskiej książki dla dzieci, które powstały pod jego wpływem, szczególnie na nierównowadze jaka panuje między dwoma nurtami książkowymi – artystycznym (książka jako artefakt literatury i sztuki dla niszowego konsumenta – wytrawnego znawcy/ konese-

ra) i masowym (książka jako "kicz", który odpowiada niewymagającym gustom przeciętnego masowego konsumenta).

The influence of the ideology of consumerism on the shaping of the book market for young readers at the turn of the twenty first century

Despite a deep economic crisis in the 1990s, the transformation of the publishing industry after the declaration of the independence of Ukraine was associated, also among publishers, with becoming free from the state monopoly, political control, censorship and ideological and cultural taboos. Moreover, due to the socio-cultural and political transformation, which marked the end of the Soviet Union, publishing policy was no longer based on using literature and books as tools for spreading propaganda and consolidating certain attitudes in the minds of young readers. However, in new economic conditions, the development of books for children and young readers became affected by another ideology – the ideology of the market, typical of the consumer society. On the one hand, the scope of these books' content as well as publishing strategies depended on the marketing requirements; on the other hand, in these processes, the role of traditional socio-cultural institutions, such as schools and libraries, decreased. Ideological censorship was replaced by the "censorship" of consumers with their preferences and needs. In this paper I intend to focus both on the notion of consumerism as a moral, ethical and cultural phenomenon and on the trends in the development of contemporary Ukrainian children's books that were published under its influence, in particular, on the imbalance between two trends in book production – the artistic one, in which the book is treated as an artefact of literature and art addressed to a niche consumer, a seasoned expert/connaisseur, and the mass one, in which the book is "kitsch" satisfying the tastes of average mass consumers.

Tomasz Osiński

Institut Pamięci Narodowej; Lotnicza Akademia Wojskowa
w Dęblinie, Polska / Institute of National Remembrance;
Polish Air Force University in Dęblin, Poland

Promocja czytelnictwa książek i prasy w działalności Referatu Społecznego Zarządu Okręgowego Państwowych Nieruchomości Ziemskich w Lublinie w latach 1946–1949

Państwowe Nieruchomości Ziemskie to jedno z ciekawszych przedsięwzięć powstałych w Polsce w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej. Stały się one fundamentem, na którym budowano następnie Państwowe Gospodarstwa Rolne. Przedsiębiorstwo było próbą rozwiązania trudności w zagospodarowywaniu ziem zachodnich i północnych, czyli tzw. ziem odzyskanych. Podstawowym celem PNZ było prowadzenie, przejętych przez państwo m.in. w wyniku reformy rolnej, gospodarstw przeznaczonych zarówno na ośrodki kultury rolnej jak i do parcelacji. W grudniu 1946 r., blisko rok od pierwszych decyzji, na terenie 15 okręgów PNZ (tzw. ziemie dawne – 6, tzw. ziemie odzyskane – 9), obejmujących 1 396 618 ha użytków rolnych, zatrudnionych było blisko 118 tys. pracowników. Zupełnie nieznana jest rola referatów społecznych działających w poszczególnych okręgach. Obok wielu zadań odpowiadały one za tworzenie i funkcjonowanie świetlic, bibliotek, biblioteczek wędrownych. Ich rolą było kształtowanie tysięcy robotników i pracowników umysłowych przedsiębiorstwa w duchu nowej ideologii. W referacie postaram się przedstawić kilka kluczowych zagadnień dotyczących ogólnej koncepcji promocji czytelnictwa wśród pracowników, mechanizmów i strategii, ograniczeń, profilu księgozbioru, zasad pozyskiwania książek i prasy, czynnika ludzkiego, czyli profilu kierujących tymi placówkami oraz reakcji zwrotnej adresatów oferty. Ponadto chciałbym zwrócić uwagę na związki powojennych strategii i koncepcji z przedwojenną działalnością oświatową ziemiaństwa. Po pierwsze dlatego, że ważne role w przedsiębiorstwie odgrywali byli już ziemianie, po drugie PNZ powstały na „zgliszczach” ziemiańskiego

świata przejmując nie tylko rolnicze warsztaty, ale także historyczne gniazda rodzinne z ich wyposażeniem.

The promotion of reading books and the press in the activity of the Social Department of the District Board of the State Land Properties in Lublin, 1946–1949

The State Land Properties (Państwowe Nieruchomości Ziemskie) was one of the most interesting enterprises established in Poland after World War II. It became the foundation on which the State Farms (Państwowe Gospodarstwa Rolne) were then based. The establishment of this company was an attempt to solve the problems with managing the western and northern lands in Poland, i.e. the so-called Recovered Territories or Regained Lands. The main aim of the State Land Properties was to run the farms taken over by the state as a result of, among others, the land reform. These farms were to be cultivated as agricultural centres or parcelled. In December 1946, almost a year after the first decisions had been made, nearly 118,000 people worked in fifteen districts of the State Land Properties (six of them were so-called former lands and nine – the regained ones), covering 1,396,618 ha of agricultural land. The role of social departments operating in individual districts is completely unknown. In addition to many other tasks, they were responsible for opening and running common rooms, libraries and bookmobiles. Their role was to shape the minds of thousands of workers and white-collar workers of the State Land Properties in the spirit of the new ideology. In this paper I will try to present a few key issues regarding the general concept of promoting reading among these employees, the employed mechanisms and strategies, the imposed limitations, the profile of book collections, the rules for acquiring books and press, the human factor, i.e. the profile of the managers of these institutions and the reaction of the addressees of what they offered. I would also like to draw attention to the relationship between post-war strategies and concepts and the pre-war educational activity of landowners. First of all, because former landowners played important roles in the enterprise in question, and secondly, because the State Land Properties was established on the “ashes” of the world of the landed gentry and took over not only agricultural

workshops but also the nests of historical families together with their belongings.

Kamil Piskała

Instytut Historii, Uniwersytet Łódzki, Polska / Institute of History,
University of Łódź, Poland

Czerwone katechizmy. Socjalistyczne broszury agitacyjne i ich rola w popularyzacji marksizmu na ziemiach polskich

Przełom XIX i XX wieku to na ziemiach polskich czas umasowienia ruchów politycznych, odwołujących się do nowoczesnych ideologii, takich jak socjalizm, nacjonalizm czy agraryzm. Obok agitacji ustnej oraz prasy (zarówno legalnej, jak i nielegalnej), jednym z najsukcesyjniejszych i najpopularniejszych narzędzi, za pomocą których popularyzowano wówczas nowoczesne ideologie i charakterystyczne dla nich języki polityczne, były broszury agitacyjne. Analizując historię ruchu socjalistycznego na ziemiach polskich przed 1914 r. można dojść do wniosku, że tego rodzaju poręczne, kieszonkowego formatu książeczki, prezentujące popularny wykład marksistowskiej wizji świata stanowiły swego rodzaju odrębny gatunek piśmiennictwa politycznego, charakteryzujący się specyficzną strukturą wywodu (przekładanie abstrakcyjnych kategorii ideologicznych na problemy znane z codziennego doświadczenia plebejskich czytelników), właściwą sobie poetyką czy sposobami zarządzania emocjami odbiorców. Tego rodzaju broszury, w obrazowy i uproszczony sposób prezentujące socjalistyczną diagnozę społeczną i program zmiany, odgrywały niezwykle istotną rolę w działalności agitacyjnej partii socjalistycznych i kształtowaniu obrazu świata robotniczych aktywistów i sympatyków. W referacie omówione zostaną funkcje, jakie broszury agitacyjne odgrywały w strategiach komunikacyjnych działających na ziemiach polskich partii socjalistycznych przed 1914 r., a także - na konkretnych przykładach - najczęściej powtarzające się w nich chwytły retoryczne i perswazyjne. Ponadto przedstawione zostaną najważniejsze cechy charakterystyczne "marksizmu popularnego", wykładanego w broszurach

agitacyjnych. Marksizmu z jednej strony często dość odległego od subtelnych rozważań partyjnych intelektualistów, takich jak Kazimierz Kelles-Krauz czy Róża Luksemburg, z drugiej jednak przyswajanego przez rzeszę plebejskich odbiorców, spośród których rekrutowali się aktywiści i sympatycy partii socjalistycznych, bez których ruch nie uzyskałby masowych wpływów, będących warunkiem "zmieniania świata" (sformułowanie zapożyczone z tytułu książki Erica Hobsbawma).

Red catechisms: Socialist agitation brochures and their role in popularising Marxism in Poland

In the Polish territories, the turn of the twentieth century was the time of massifying the political movements referring to modern ideologies, such as socialism, nationalism and agrarianism. Beside oral agitation and the press (both legal and illegal), one of the most effective and most popular tools for popularising modern ideologies, and the political languages characteristic of them, were agitation brochures. Analysing the history of the socialist movement in the Polish territories before 1914, it seems that this kind of handy pocket-size booklets, containing popular presentation of the Marxist vision of the world, constituted a separate genre of political literature, characterised by a specific structure of reasoning (presenting abstract categories in the form of problems known from the everyday experience of plebeian readers), specific poetics or ways of managing readers' emotions. Presenting the socialist social diagnosis and the program of change in a pictorial and simplified way, such brochures played an extremely important role both in agitation activities of socialist parties and in shaping the world image of working activists and their sympathisers. This paper will discuss the functions served by agitation brochures in the communication strategies adopted by the socialist parties active in the Polish territories before 1914 and – by referring to particular cases – rhetorical and persuasive devices they employed. In addition, the most important characteristics of "popular Marxism" presented in agitation pamphlets will be described. This "popular Marxism", on the one hand, was often quite distant from the subtle deliberations of party intellectuals, such as Kazimierz Kelles-Krauz or Rosa Luxemburg,

and, on the other hand, was absorbed by numerous plebeian receivers, from whom activists and sympathisers of socialist parties were recruited. Without them the socialist movement would not have gained a mass influence – the condition to “change the world” (the phrase borrowed from the title of Eric Hobsbawm’s book *How to Change the World: Tales of Marx and Marxism*).

Krzysztof Prętki

Pracownia Historii Zdrowia Publicznego oraz Polityki Społecznej i Zdrowotnej, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Polska / Laboratory of the History of Public Health and Social and Health Policy, Poznań University of Medical Sciences, Poland

Rola czasopisma „Zagadnienia Rasy” w kształtowaniu i propagowaniu eugeniki w Polsce w latach 1918-1939

Istotnym elementem w rozwoju eugeniki w Polsce było utworzenie przez Polskie Towarzystwo Walki z Nierządami i Chorobami Wenerycznymi w 1918 roku własnego pisma pt. „Zagadnienia Rasy z Punktu Widzenia Zdrowia Społecznego”, funkcjonującego następnie pod skróconym tytułem „Zagadnienia Rasy”. Ukazywało się ono do 1937 roku, gdy nastąpiła kolejna zmiana nazwy czasopisma na „Eugenika Polska” i pod tym tytułem było ono wydawane do końca II Rzeczypospolitej. Zmiana nazwy czasopisma była spowodowana wzrostem w środowiskach naukowych wielu państw, w tym Polski, niechęcią do posługiwania się kategorią rasy jako pojęciem ideologicznym. Celem wydawania czasopisma było propagowanie sprawy zdrowia narodowego poprzez działalność społeczną, naukową i publicystyczną. Komitet redakcyjny czasopisma w okresie międzywojennym tworzyli m.in. dwaj ministrowie Zdrowia Publicznego Witold Chodźko i Tomasz Janiszewski, prezes Polskiego Towarzystwa Eugenicznego Leon Wernic oraz Stanisław Ciechanowski, Ryszard Dreszer, Jan Mydlarski i Adam Straszyński. Czasopismo „Zagadnienia Rasy”, będąc organem Polskiego Towarzystwa Euge-

nicznego, służyło propagowaniu idei eugeniki jako ideologii rasi-stowskiej w Polsce międzywojennej.

The role of the periodical *Zagadnienia Rasy* in shaping and propagating eugenics in Poland, 1918–1939

In 1918, an important step in the development of eugenics in Poland was taken, when the Polish Society for Combating Soliciting and Venereal Diseases (Polskie Towarzystwo Walki z Nierządem i Chorobami Wenerycznymi) started publishing the periodical *Zagadnienia Rasy z Punktu Widzenia Zdrowia Społecznego* [*Issues of Race from the Perspective of Social Health*], whose title was later shortened to *Zagadnienia Rasy* [*Issues of Race*]. Under this title the periodical was issued until 1937, when the title was changed again into *Eugenika Polska* [*Polish Eugenics*], which was used until the end of the Second Polish Republic. The change of the title was related to the aversion to use the ideologically biased term “race” in academic environments in many countries, including Poland. The objective of this periodical was to propagate national health through social, research and publishing activities. Between the two world wars, the journal’s publishing committee consisted of Witold Chodźko and Tomasz Janiszewski, two Ministers of Public Health, Leon Wernic, President of the Polish Eugenics Society (Polskie Towarzystwo Eugeniczne) as well as Stanisław Ciechanowski, Ryszard Dreszer, Jan Mydlarski and Adam Straszyński. The periodical *Zagadnienia Rasy* of the Polish Eugenics Society propagated eugenics as the racist ideology in Poland in the interwar period.

Paweł Sarna

Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska / Institute of Journalism and Media Communication, University of Silesia in Katowice, Poland

Lęki i marzenia „młodzieży wieku atomowego”. Narracje ideologiczne na podstawie tekstów katowickiego tygodnika młodych „Co Dalej” (1957–1958)

Autor wystąpienia zamierza skupić się na problematyce czasopism, które pojawiły się na fali październikowych przemian po VII Plenum KC PZPR z 1956 roku. Październik 1956 roku zajmuje miejsce szczególne wśród dat symbolicznych dla polskiej kultury powojennej, a – jak pisze Marian Kisiel: „głównym motorem przemian w polskiej kulturze tego czasu była prasa”. Warto zwrócić uwagę na pisma, które pojawiły się na fali październikowych przemian i niestety zniknęły z rynku prasowego już na przełomie lat 1957–1958, między innymi: „Od Nowa” (Warszawa), „Wektor” (Warszawa), „Wyboje” (Poznań), „Zebra” (Kraków), „Co dalej” (Katowice). Właśnie temu ostatniemu z czasopism autor zamierza poświęcić najwięcej uwagi ze względu na brak opracowań, mimo że stanowi ono wartościowe źródło o młodzieży wieku atomowego (według popularnej ówczasie aluzji do przemówienia J. Grotowskiego). Autor referatu osadza swoje badania w dwóch kontekstach. Po pierwsze w tradycji orientacji komunikacyjnej rozpatrującej czasopismo jako podstawowe narzędzie upowszechniania kultury i literatury w wieku XX. Po drugie, inspiracją jest podejście retoryczne w badaniach nad literaturą oraz mediami. Interesujące są przykłady zastosowań retoryki wobec polskiego dyskursu medialnego, np. ujęcie cenzury w kategoriach retorycznej inwencji (C.M. Ornatowski). Autor zamierza wykorzystać przede wszystkim podejście retoryki narracji, skupiając się na przekazach (szczególnie reportażach) skierowanych do różnych grup czytelniczych, mających swoich bohaterów (i antybohaterów). Perspektywa retoryczna w wypadku czasopism będących tradycyjnie trybuną dyskusji intelektualnych wydaje się podejściem interesującym i produktywnym. Według Waltera Fishera narracje mają fundamentalne znaczenie dla komu-

nikacji i zapewniają strukturę ludzkim doświadczeniom. W tym wypadku najbardziej interesujące jest pytanie o nośność narracji jako narzędzia z jednej strony upowszechniania ideologii ówczesnej władzy, a z drugiej – obecnych na łamach czasopism lat 50. XX wieku – kontrnarracji.

Fears and dreams of young adults in the atomic age: Ideological narratives based on the texts published in the Katowice youth weekly *Co dalej*, 1957–1958

The author of this paper intends to focus on the magazines that appeared on the wave of changes in October 1956, after the 7th Plenum of the Central Committee of the Polish United Workers' Party (VII Plenum KC PZPR). October 1956 occupies a special place among symbolic dates of the Polish post-war culture and, as noted by Marian Kisiel, "the main stimulus of the changes in Polish culture of that time was the press". It is worth paying attention to the magazines that appeared on the wave of changes in October and, unfortunately, disappeared from the press market in late 1957 and early 1958: *Od Nowa* (Warsaw), *Wektor* (Warsaw), *Wyboje* (Poznań), *Zebra* (Kraków), and *Co dalej* (Katowice). The author intends to concentrate especially on the magazine *Co dalej* as there is no research literature about it, although it is a valuable source of information about young adults in the atomic age (an allusion to a speech of Jerzy Grotowski). The author of this paper places his research in two contexts. First of all, in the communicative perspective from which the magazine is viewed as the basic tool for disseminating culture and literature in the twentieth century. Secondly, his inspiration is the rhetorical approach in literature and media research. There are interesting examples of the application of rhetoric to Polish media discourse, e.g. considering censorship in terms of rhetorical invention (Cezar M. Ornatowski). The author intends to use first of all the approach of the rhetoric of narration, concentrating on messages (especially reportages) addressed to various groups of readers, who have their own heroes (and antiheroes). In the case of periodicals which traditionally are forums for discussions, the rhetoric perspective seems to be an interesting and productive approach. According to Walter Fisher, narrations are of

fundamental significance for communication and provide structure for human experiences. In this case, most interesting is the question about the carrying capacity of narrations as a tool for disseminating the ideology of the government of that time, on the one hand, and counter-narratives present in periodicals of the 1950s, on the other hand.

Sebastian Siembora

Uniwersytet Warszawski, Polska / University of Warsaw, Poland

Tematyka archeologiczna i jej ideologiczny kontekst w prasie i książce pierwszego ćwierćwiecza PRL. Wstęp do badań

Publikacja w 1972 roku książki Richarda McGimsey pt. „Public Archaeology” zapoczątkowała nowy nurt refleksji archeologicznej, w którym dyscyplina ta przestała być postrzegana wyłącznie jako zespół narzędzi i metod umożliwiających rekonstrukcję przeszłości. Dostrzeżono wtedy sieć społecznych powiązań w których funkcjonuje archeologia i zauważono, że z jednej strony jest ona podatna na wpływ uwarunkowań społecznych, politycznych i gospodarczych, w których istnieje w określonym czasie i przestrzeni, a z drugiej zaś – sama może być wykorzystywana jako narzędzie kształtowania systemów wartości, postaw i opinii. Podstawowym celem referatu jest prezentacja zagadnienia wykorzystania wiedzy archeologicznej w okresie pierwszego ćwierćwiecza PRL do celów politycznych, przede wszystkim propagandowych. Przedmiotem analizy stały się wybrane teksty prasowe oraz książki poświęcone tematyce archeologicznej, w których widoczny jest wpływ ówczesnej ideologii. Podstawę źródłową rozważań stanowią różnego rodzaju teksty z prasy społecznej oraz popularnonaukowej oraz książki, m. in. powieści przygodowe Zbigniewa Nienackiego czy reportaże Pawła Jasionicy. Analiza wykazuje, że w literalnej warstwie procesów komunikacyjnych z czytelnikami archeologia wykorzystywana była do celów o politycznym podłożu: legitymizacji prawa do ziem odzyskanych, podtrzymywania resentymentów narodowych, afirmacji przynależ-

ności do wspólnoty słowiańskiej a nawet - przemycania treści filozofii marksistowskiej.

Issues of archaeology and their ideological context in the press and books of the first twenty five years of the Polish People's Republic: An introduction to research

In 1972, the publication of Richard McGimsey's book *Public Archaeology* initiated a new trend in archaeological reflection, in which this discipline was no longer perceived solely as a collection of tools and methods which enable the reconstruction of the past. A network of social connections in which archaeology functioned was then noticed and it was observed that, on the one hand, it was susceptible to the influence of social, political and economic conditions in which it existed in a specific time and space and, on the other hand, it could be used as a tool for shaping systems of values, attitudes and opinions. The main objective of this paper is to present the issue of using archaeological knowledge for political purposes, primarily propaganda, in the first twenty five years of the Polish People's Republic. The subject of the analysis is a collection of selected press texts and books on archaeological issues, in which the influence of the prevailing ideology is visible. The analytical material consists of various texts from the social and popular science press as well as books, e.g. adventure novels by Zbigniew Nienacki or reportages by Paweł Jasienica. The analysis of this material shows that in the processes of literal communication with readers archaeology was used for political purposes: to legitimise the right to the recovered territories of Poland, to sustain national resentments, to affirm the Polish people's belonging to the Slavic community or even to smuggle in the content of Marxist philosophy.

Angela Škovierová

Institut Języków Obcych, Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie,
Słowacja / Institute of Foreign Languages, Comenius University
in Bratislava, Slovakia

Juraj Tesák Mošovský - humanista, którego prace dwukrotnie skazano na zapomnienie

Juraj Tesák Mošovský (c. 1547, Mošovce, Słowacja – 27 VIII 1617, Praga) należy do grupy autorów humanistycznych pochodzących z terenów dzisiejszej Słowacji, którzy na przełomie XVI i XVII wieku działali w Czechach i na Morawach. Jest on autorem jednej sztuki teatralnej oraz innych, głównie religijnych utworów, z których większość trafiła na listę książek zakazanych czeskiego kaznodziei jezuitskiego, pisarza religijnego i cenzora Mateja Antonína Koniáša. Stąd wiele z nich nie przetrwało do naszych czasów. W okresie socjalizmu jedyną informacją na temat Mošovský'ego zawartą w literaturze przedmiotu była wzmianka na temat jego sztuki. Jego utwory religijne pozostawały „na indeksie”. Historia literatury nie zainteresowała się nimi nawet po 1989 roku. Celem wystąpienia jest zaprezentowanie prac Mošovský'ego gronu specjalistów oraz odpowiedź na pytanie, dlaczego o nich zapomniano.

Juraj Tesák Mošovský - a humanist, whose works were forgotten twice

Juraj Tesák Mošovský (c. 1547, Mošovce, Slovakia - 27.8.1617, Prague) belongs to the group of humanistic authors who came from the territory of present-day Slovakia but at the turn of the sixteenth and seventeenth centuries found employment in Bohemia and Moravia. He is the author of one theatrical play and a number of other, mostly religious writings, most of which have been included in the Index of Forbidden Books by the Czech Jesuit preacher, religious writer and censor Matej Antonín Koniáš. That is why many of them are lost today. In the period of socialism, only the information about Mošovský's theatrical play was included into the textbooks of professional literature. His religious works remained on the "index". The literary history did not show interest in these works even after 1989. The aim of this article is to present Mošovský and his reli-

gious writings to the professional public and to look for answers to the question as to why they have fallen into oblivion.

Bogumiła Staniów

Instytut Nauk o Informacji i Mediach, Uniwersytet Wrocławski,
Polska / Institute of Information and Media Studies,
University of Wrocław, Poland

W służbie ideologii. Centralny zakup czasopism i zalecenia dotyczące prenumeraty dla szkół w Polsce w latach pięćdziesiątych XX wieku

Po II wojnie światowej władze oświatowe miały znaczący wpływ na kształtowanie zbiorów bibliotek szkolnych. Ministerstwo Oświaty publikowało wykazy książek o trwałej wartości literackiej, poznawczej i wychowawczej kwalifikowanych do bibliotek szkół podstawowych. Tuż po wojnie służyły one przede wszystkim właściwemu wykorzystaniu szczupłych subwencji kierowanych do bibliotek szkolnych. Z czasem spisy te miały ułatwić bibliotekarzom „planowe” kompletowanie zbiorów zgodnie z ogólnymi zaleceniami oraz wspomagać „kierowanie” czytelnictwem dzieci i młodzieży; mieli je też wykorzystywać wydawcy i księgarze w kształtowaniu polityki wydawniczej. Część zalecanych tytułów, zwłaszcza tuż po wojnie, docierała do szkół za sprawą centralnego zakupu. Mniej znanym faktem jest centralny zakup czasopism dla bibliotek szkolnych wszystkich poziomów szkół oraz do zbiorów nauczycielskich, a także wskazówki dotyczące tytułów prenumerowanych periodyków. Te działania odzwierciedlają wyraźne polityczne oddziaływanie władzy za pośrednictwem szkół po 1949 roku – poprzez dostarczanie do bibliotek szkolnych i świetlic czasopism przeznaczonych dla uczniów oraz nauczycieli z centralnego rozdzielnika lub wydawanie nakazów czy zaleceń prenumeraty pism o wyraźnym charakterze „ideowo-wychowawczym”, również radzieckich. Referat wskaże najważniejsze etapy w centralizacji i ideologizacji gromadzenia oraz użytkowania czasopism w szkołach, które były powiązane z rozwojem sytuacji politycznej w kraju. Podstawowym źród-

dłem wykorzystanym do badań będą dzienniki urzędowe ministerstwa, które zawierały komplet aktów prawnych o charakterze wykonawczym dla szkół wszystkich typów i poziomów.

In the service of ideology: The centralised purchase of magazines and subscription recommendations for schools in Poland in the 1950s

After World War II, the educational authorities had a significant influence on what should be contained in collections of school libraries. The Ministry of Education published lists of books of lasting literary, cognitive and educational value, qualified for primary school libraries. Shortly after the war, they essentially helped schools properly manage small subsidies they received. In time, these lists were to help librarians in the “planned” compiling of collections in accordance with top-down recommendations and to facilitate the “management” of reading among children and young adults; they were to be used by publishers and booksellers in shaping publishing policy. Some of the recommended titles, especially just after the war, reached schools through the centralised purchase. The centralised purchase of magazines for school libraries of all school levels and for teachers’ collections as well as the guidelines on the titles of subscribed periodicals are less known. These activities clearly show how the authorities exercised political influence through schools after 1949: they supplied school libraries and common rooms with magazines for students and teachers from the central distribution list and they ordered or recommended them to subscribe to magazines of a clear “ideological and educational” nature, including Soviet ones. This paper will indicate the most important stages in the centralisation and ideologisation of amassing and using magazines at schools, which depended on the development of the political situation in Poland. The basic source material used for the research will be the official journals of the Ministry of Education, which contain a complete set of executive legal acts applying to schools of all types and levels.

Marta Śleziak

Institut Filologii Polskiej, Uniwersytet Wrocławski, Polska /
Institute of Polish Philology, University of Wrocław, Poland

Sztraify. Druki uwikłane w ideologię

W swoim wystąpieniu przedstawię sztraify – druki ulotne mające kształt wąskich poziomych pasów, na których widniały kierowane do szerokiej publiczności hasła, slogany bądź maksymy. Omówię cechy gatunkowe i konteksty pojawiania się tych wydawnictw, zwrócę też uwagę na rozbieżności terminologiczne (wśród bibliotekarzy używane są nazwy "sztraif" i "sztraifa", a często mówi się tylko o afiszach). Szczególnie w czasach PRL-u sztraify były popularnym elementem pejzażu medialnego, stanowiły chętnie wykorzystywany nośnik treści propagandowych o różnej tematyce – zwykle politycznej, ale nierzadko i społecznej czy artystycznej. Druki te eksponowano w miejscach publicznych i w miejscach spotkań lokalnej społeczności, takich jak zakłady pracy, stołówki, sale obrad. Sztraif propagandowy mógłby być wyodrębniony jako osobny gatunek wypowiedzi politycznej. Jest odzwierciedleniem aktualnej kultury politycznej, jest też silnie powiązany z funkcją informacyjną i perswazyjną wypowiedzi oraz kontekstem. Jako materiał badawczy posłużyły mi druki – przykłady sztraifów – pochodzące z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie oraz PAN Biblioteki Gdańskiej.

Stripes: Prints involved in ideology

In this paper, I will present stripes (German *Streifen*) – ephemera in the shape of narrow horizontal stripes with slogans or maxims addressed to the general public. I will discuss the features of this genre as well as the contexts in which these publications appear. I will also pay attention to terminological differences (librarians use the Polish terms *sztraif* and *sztraifa* and sometimes only the term *afisz* 'poster' is used). As a type of media, stripes were popular especially in the Polish People's Republic, when they were willingly used as carriers of various kinds of propaganda – usually political, but often also social or artistic. These prints were displayed in public

places and in meeting places of local communities, such as work-places, canteens, and conference rooms. The propaganda stripe could be distinguished as a separate genre of political expression. It reflects current political culture. It is also strongly related to the informative and persuasive functions of statements and to its context. My research material were stripes from the collections of the Wrocław University Library, University of Warsaw Library, and the Gdańsk Library of the Polish Academy of Sciences.

Nadiia Zubko

Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka. Ukraina / Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, Ukraine

Element ideologiczny jako czynnik ograniczający w czasach współczesnych import książek przez Ukrainę

Referat dotyczyć będzie sposobów ograniczania importu książek z Rosji przez Ukrainę, które wprowadzone zostały w życie, by chronić przestrzeń informacyjną tego państwa. Druki zagraniczne od zawsze zajmowały ważne miejsce na rynku ukraińskim, ponieważ przyczyniały się do rozwoju komunikacji międzykulturowej. Jednak wiele publikacji stanowiło zagrożenie bezpieczeństwa informacyjnego. Z powodu rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2014 roku instytucje rządowe rozpoczęły zmianę już istniejących aktów normatywnych chroniących przestrzeń informacyjną oraz prace nad nowymi przepisami tego typu. W ukraińskim prawie regulującym publikowanie książek znacznie zmieniono przepisy dotyczące zawartości tytułów objętych zakazem rozpowszechniania. Wprowadzono także zmiany w zasadach importu druków z Rosji oraz terenów czasowo zajętych przez ten kraj. W konsekwencji zabrania się publikowania i rozpowszechniania druków zagrażających niepodległości Ukrainy, próbujących na siłę zmienić ukraiński porządek konstytucyjny, próbujących pogwałcić suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy, podważających bezpieczeństwo kraju, wspierających nielegalne przejęcie władzy, rozpowszechniających propagandę wo-

jenną, przemoc, ideologię komunistyczną lub ideologię i symbole narodowo-socjalistyczne. Nie wolno kupować, sprowadzać i rozpowszechniać tekstów, które uzasadniają okupację Ukrainy lub opisują ją jako zgodną z prawem, a także promujących kraj okupanta wraz z jego oficjalnymi organami. Na mocy zarządzenia z 2017 roku, książki pochodzące z Federacji Rosyjskiej, przyłączonego do niej Krymu i czasowo okupowanych terenów regionów Doniecka i Ługańska importowano za specjalną zgodą Rady Ekspertów ds. Analizy i Oceny Wydawnictw działającej przy państwowym radiu i telewizji. Referat podkreśla, że w marcu 2022 roku, wraz z początkiem inwazji Rosji na Ukrainę, już wydane zgody zawieszono oraz zakazano sprowadzania i rozpowszechniania jakichkolwiek materiałów drukowanych pochodzących z kraju agresora.

The ideological component as a limiting factor of contemporary book imports in Ukraine

The report will analyse the directions in the limitations of book imports from Russia, which are to protect the information space in Ukraine. Foreign printed materials have always occupied an important place on the Ukrainian market, promoting intercultural communication. On the other hand, various publications have threatened the country's information security. Because of the Russian invasion of Ukraine in 2014, governmental institutions have been amending the existing and working on new normative acts to protect information space. The Law of Ukraine on Publishing has undergone serious transformations concerning the content of books subjected to prohibition as well as the rules of importing printed matter from the aggressor country and the temporarily occupied territories. Consequently, it is prohibited to publish and distribute printed materials threatening the independence of Ukraine, attempting to change the Ukrainian constitutional order by force, trying to violate the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, undermining the security of the country, attempting to illegally seize power, spreading war propaganda, violence, communist or national-socialist ideology and symbols. It is not allowed to buy, import and distribute texts which justify or acknowledge as lawful the occupation of the territory of Ukraine and promote the aggres-

sor country, including its official bodies. Under the decree of 2017, books from Russian Federation, annexed Crimea and temporarily occupied areas of the Donetsk and Luhansk regions were imported under a special permit of the Expert Council for the Analysis and Assessment of Publishing Products affiliated with the State TV and Radio Broadcasting Committee. The paper emphasizes that in March 2022, with the beginning of the full-scale invasion of Ukraine by Russia, the already issued permits were suspended and the import and distribution of all printed materials from the aggressor country were banned.

Tłumaczenie / translations

dr hab. Anna Cisło

Layout, okładka i opracowanie graficzne

dr Rafał Werszler

PDF/ on-line

Instytut Nauk o Informacji i Mediach
Uniwersytet Wrocławski /
Institute of Information and Media Studies
of University of Wrocław

Polska, 50-137 Wrocław, pl. Uniwersytecki 9/13
www.ibi.uni.wroc.pl

Uniwersytet
Wrocławski

**UCZELNIA
BADAWCZA**
INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI